

Prof. Dr. Türkan Saylan'a Saygı

Yaşamak şakaya gelmez,
büyük bir ciddiyetle yaşayacaksın
bir sincap gibi mesela,
yani, yaşamının dışında ve ötesinde hiçbir şey beklemeden,
yani bütün işin gücün yaşamak olacak.
Yaşamayı ciddiye alacaksın,
yani o derecede, öylesine ki,
mesela, kolların bağlı arkadan, sırtın duvarda,
yahut kocaman gözlüklerin,
beyaz gömleğinle bir laboratuvarında

insanlar için ölebileceksin,
hem de yüzünü bile görmediğin insanlar için,
hem de hiç kimse seni buna zorlamamışken,
hem de en güzel en gerçek şeyin
yaşamak olduğunu bildiğin halde.
Yani, öylesine ciddiye alacaksın ki yaşamayı,
yetmişinde bile, mesela, zeytin dikeceksin,
hem de öyle çocuklara falan kalır diye değil,
ölmekten korktuğun halde ölüme inanmadığın için,
yaşamak yanı ağır bastığından.
Nazım Hikmet

Die Gaste

Sayı: 7 / Mayıs-Haziran 2009

“Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” Sempozyumu Yapıldı

“Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” Sempozyumu Sonuç Bildirgesi

Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli göçmen çocuklarının çok büyük bir bölümü evde birinci dil, yani anadili olarak Türkçeyi edinmektedir. Anadili edinci, bir yandan ikinci dilin edinilmesini destekler, bir yandan da, çocukların kişiliğini geliştirmesinde, düşünmesinde ve zekasını ilerletmesinde zorunlu bir etmendir.

Bu nedenle:

- Çocuklar, anaokulundan başlayarak hem Türkçe hem Almanca açısından desteklenmeli; ilkokula başladıklarında, okuma yazma eğitimi ikidilli olarak verilmelidir.
- Birinci ve ikinci dil edinimi arasındaki farklar dikkate alınmalı, ikidilli okuma-yazma öğretiminde uygun yöntemler kullanılmalıdır.
- İkidilli malzemeler geliştirilmeli, ikidillilik teşvik edilmeli, Türkçe yazın ve ikidilli yapıtlar, tiyatro vb. kültürel etkinlikler desteklenmelidir.

– Kùltürler arası diyalog bünyesinde Almancanın yanı sıra, artan oranda diğèr dillere de değèr verilmeli, veliler, öğretmenler ve eğitimle ilgili kurum ve kuruluşlar bu konuda duyarlı olmalıdır.

– İki dilin karmaşık yapıları öğrencilere uygun yöntemlerle ve farklı kanallar aracılığıyla verilmelidir.

– Göçmen çocuklarıyla çalışmanın yanı sıra ailelerle de çalışmak, ailelere çocuklarıyla konuşmanın, oyun oynamanın, onlara masal anlatmanın, kitap okumanın, konuşma hakkı tanınmasının vb. önemini anlatmak gerekmektedir.

Tekdilli yaşam ortamında anadili edinimi ile ikidilli yaşam ortamında toplum dili edinimi farklı olduğundan, 06.06.1974’te AT’na üye ülkelerin ulusal eğitim bakanlarının imzaladığı antlaşma üzerine düzenlenen ve Türk çocuklarının etkin ikidilli

olmasını öngören Avrupa Konseyi'nin 25.07.1977 tarihli talimatnamesi, Temmuz 1981'de yürürlüğe girdiği ve bugün de geçerliliğini koruduğu halde, Almanya tarafından ulusal yasalara geçirilmemiştir.

Bu nedenle en kısa zamanda bir bilirkişi raporu hazırlanarak,

– Avrupa Konseyi'nin 25.07.1977 tarihli talimatnamesinden yola çıkılması ve Maastricht Anlaşmasınının 126. ve 127. maddelerinin Türk kökenli çocuklara da uygulanması gerektiği irdelenmelidir.

– Vernor Munoz'un B.M. İnsan Hakları Komisyonu'na verdiği rapor ve bu raporda anılan çocuk haklarıyla ilgili uluslararası ilkeler, yasalar ve kurallar incelenmelidir.

– Avrupa İnsan Hakları Anlaşması ile Federal Almanya Cumhuriyeti Anayasası'ndaki insan hakları üzerine olan 2. ve 3. maddeleri incelenmelidir.

– 2008 ve 2009'da bütün eyaletlerde yenilenen eğitim yasalarındaki okul hakkı ile okulun görev ve ilkeleri incelenmeli, Türkiye kökenli olup Almanca-Türkçe iki dilli yetişmekte olan çocukların ana dilleri/aile dillerinin okulda öğretilmemesinin, üst düzeydeki yasalara aykırı olduğu ve bu nedenle hükümsüz olduğu kanıtlanmalıdır.

– Ölçünlü (standart) Türkçe, ana dili dersi olarak, okuma yazmanın da öğretildiği, ilkokulun birinci sınıfından itibaren her okul tipinde, son sınıfa kadar,

Almanca-Türkçe iki dilli yetişmekte olan çocuklar için zorunlu ders olarak öğretim programına alınmalı ve böylece bu dersin sınıf geçme ortalamasına girilmesi sağlanmalıdır.

Genel anlamıyla "toplum çevirisi"nden ve uzman olmayan kişilerce mahkeme, tıp, psikiyatri v.b. alanlarında çeviri yapılmasından vazgeçilmesi gerektiği görüşündeyiz. Çünkü bu uygulamalar bilginin doğru aktarılmasını önleyerek insan hakkı ihlali boyutlarına ulaşan sonuçlar doğurmaktadır. Bu konuda çözümler üretilmelidir.

Almanya'daki yazılı ve görüntülü Türkçe yayınların (medyanın), ölçünlü Türkçenin tutarlı bir şekilde kullanılmasında, eğitsel bir görevi bulunduğu ve bunun zorunlu olduğu kanısındayız.

Bu nedenle:

– Basının dil kullanımına özen göstermesi, okuyucuların ve izleyicilerin Türkçe edinçlerine katkıda bulunarak mesleki sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.

– Almanya'da Türkçe yayın yapan yazılı ve görüntülü yayın organlarının, Almanya koşullarının kaçınılmaz olarak dayattığı kavramların ve terimlerin Türkçe karşılıklarını, üniversitelerle birlikte çalışarak saptamaları, ortak bir terimler ve sözcükler dizgesi oluşturmaları gerekmektedir. Bu çalışma, dillerin karıştırılarak konuşulmasına karşı bir önlem niteliği taşıdığından bir an önce başlatılmalıdır.

Prof. Dr. Emel HUBER

Prof. Dr. İnci DİRİM

Berin UYAR

Ahmet ARPAD

Bülent MUMAY

Gürsel KÖKSAL

Dr. phil. Esin İLERİ

Mete ATAY

Dr. Songül ROLFFS M. A.

Zeynel KORKMAZ

Prof. Dr. Dilek DİZDAR

Mevlüt ASAR

Dr. phil. Şebnem BAHADIR

Koral OKAN

Nihat BOZKURT

İÇERİK

DIE GASTE

İKİ AYLIK TÜRKÇE GAZETE

DİL VE EĞİTİMİ GELİŞTİRMEK
İÇİN İNİSİYATİF

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

(ViSdP): ZEYNEL KORKMAZ
(Duisburg/Essen Üniversitesi,
Türkçe Öğretmenliği Bölümü)

YAYIN YÖNETİMİ:

ENGİN KUNTER (Ref. Jurist)

GÜLDEN GÜNGÖR

OZAN DAĞHAN

E-Posta Adresi:
diegaste@yahoo.com

Sempozyum Sonuç Bildirgesi	1	
Sempozyum Açış Konuşması	3	Zeynel Korkmaz
Sempozyum Sunum Özetleri	4	
"Kullanılmayan Potansiyel" in Suçlusu	7	Ahmet Onay
"Evinizde Çocuklarınızla Almanca Konuşun"	8	Hakan Akgün
Özel Eğitime Muhtaç Göçmen İşçi Çocuklarının Okul Sorunu	9	Prof. Dr. Ali Uçar
Misafir İşçilikten Üniversiteye	11	Ebru Tepecik
Tiyatroda Kültürler Arası Etkileşim	11	Kitap Tanıtımı / Deniz Yardımcı
Eğitimde Tiyatro	12	Zehra İpşiroğlu
Mehmet Daş'a Özgü Entegrasyon	13	Sedat Kıncı
Oyundan Düşünceye / Oynayarak Öğrenmek	14	Nihat Bozkurt
Lerzisi-i Hayal	15	Wolfgang Riemann
Basında Sempozyum	16	
Göçmen Edebiyatı Neyi Simgeler	16	Doğan Hızlan

Die Gaste Genel Yayın Yönetmeni Zeynel Korkmaz'ın Sempozyum Açış Konuşması

Sayın Essen Başkonsolosumuz Dr. Hakan Akbulut, KRV-Eyaleti Eğitim Bakanlığı adına Sayın Dr. Ahmet Ünalın, Değerli hocalarım ve değerli konuklar,

Dil ve Eğitimi Geliştirmek İçin İnisyatif oluşumu bünyesinde *Die Gaste*'nin 1. yılı vesilesiyle düzenlediğimiz “Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” Sempozyumuna katılımınızdan dolayı sizlere *Die Gaste* adına içtenlikle teşekkür ederim. Hepiniz hoş geldiniz!

Bugün “Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” sempozyumunu düzenleyen *Die Gaste* olarak Mayıs 2008’de yayın hayatına başlarken basit ve çok bilinen bir savdan yola çıktık: Entegrasyonun birinci koşulu Almanca öğrenmektir!

Ve kendimize sorduk, “eğer bu doğruysa, Türkiyeliler Almancayı, toplum dili ve eğitim dili olarak Almancayı nasıl öğrenebilirler?”

Herkesin bildiği gibi, bu basit ve yalın sorunun da basit ve çok bilinen bir yanıtı vardır: Her koşulda ve her yerde çocuklarınızla Almanca konuşun, boş zamanlarınızda, kendi aranızdaki sohbetlerde Almanca konuşun, rüyalarınızı bile Almanca görün!

İlk bakışta çok mantıklı gibi görünen, tırnak içinde bu “çözüm”den yola çıktık. Bu konuda yapılmış değişik bilimsel araştırmaların, karşı-savların ve farklı çözüm önerilerinin olduğunu gördük. Araştırmalarımız ve gözlemlerimiz bize bu “çözüm”ün görüldüğü kadar mantıklı ve basit olmadığını gösterdi.

Çok açıklık ki, Almancayı doğru dürüst bilmeyen insanlara “çocuklarınızla Almanca konuşun” demek “çocuklarınızla hiç bir şey konuşmayın” demekle özdeşir.

Almanca öğrenimi doğrudan entegrasyonla ilintilendirildiğinden Almanca öğrenmeyenlerin ya da öğrenemeyenlerin entegre olmadıkları ya da entegrasyona karşı oldukları sonucu çıkartılması da çok kolaydır.

Oysa dil öğreniminin nasıl gerçekleştiği ve gerçekleştirileceği çok uzun yıllar öncesinden saptanmış bilimsel temellere sahiptir. Bu bilimsel temel bize şunu açıkta gösterir: herhangi bir yabancı dilin doğru ve tam öğrenilebilmesinin yolu ana dilinin tam ve doğru öğrenilmesinden geçer.

Die Gaste olarak bu temelden yola çıktık. Bu temeldeki değişik düşüncelerin ortaya konulmasını, tartışılmasını ve bunlardan pratik çözümler üretilmesini sağlayacak bir platform oluşturulması gerektiğini düşündük.

Sorun, bir ülkede yerleşik değişik dil gruplarının karşılıklı iletişimi ve birlikte yaşaması sorunu değildir. Sorun, göçmenlerin, göç ettikleri ülkeyle entegrasyonu ve bu entegrasyon temelinde birlikte yaşamaları sorunudur. Bu nedenle, ana dili ve bunun üzerinde yükselen ikinci dil edinimi sorunu aynı zamanda göç ve göçmenlik sorunu olarak toplumsal bir içeriğe de sahiptir.

Dolayısıyla dil edinimi sorunu göçmenlik sorunun-

dan ayrı ve bağımsız olarak ele alınamaz ve çözümlenemez.

Aynı şekilde, dil, sadece toplumsal ilişkiler alanında insanlar arasındaki iletişimin ve birlikte yaşamının bir ortak temeli olmayıp, aynı zamanda insanların eğitimi ve bilgi ediniminin de temel bir aracıdır.

Dolayısıyla dil sorunu, bir yanıyla göçmenlik sorunuyla birleşirken, diğer yanıyla eğitim ve öğretim sorunuyla birleşir.

Bir yıllık zaman diliminin sonunda, göç ve eğitime odaklanan gazetemizde, anadili sorunsalı kesintisiz olarak her sayıda irdelenmiştir. Geniş bir okur ve yazar kitlesi tarafından artan oranda önemsenen konuda belli bir birikim sağlandığından, bu birikimin temeli üzerinde faaliyet yürütme ve somut olarak bir sempozyum düzenleme imkanı doğmuştur. Sempozyum, üç aylık kısa bir süre içinde ve yoğun bir çalışma sonucunda organize edilmiştir. Konuşmacılarımız zaman darlığına rağmen özverili davranmış, katılmayı kabul ederek, sempozyumun gerçekleşmesinde belirleyici olmuşlardır. Değişik kurumların etkinliğe ve konuya olan duyarlılığı, desteği bizi ayrıca sevindirmiştir. Burada, özel olarak bölüm başkanımız değerli hocam Emel Huber başta olmak üzere tüm öğretim üyelerimize, sundukları çok yönlü destekten dolayı huzurunuzda teşekkür ederim.

Değerli konuklar,

Göçmenlerin, gönüllü veya zorunlu olsun, giderek kalıcı bir hal alan ikametlerine dayalı dönüşümler, hem kendileri hem de çoğunluk toplumu açısından yarım asır sonra, ciddi bir gecikme ile ve ekonomik kriz gibi gayet dezavantajlı bir dönemde dile getirilmeye başlanmıştır. Hepimizin “entegrasyon süreci” adı altında tanıdığı bu dönemde, toplumsal diyalogdan ziyade, tersi bir gelişme gerçekleşmiş ve kutuplaşmalara elverişli bir zemin oluşmuştur. Temel çözüm ise, ortak dil olan Almancanın öğrenilmesi şeklinde zihinlere yerleşmiştir. *Die Gaste*, iki aylık periyotlarla çıkan Türkçe bir gazete olarak, içinde bulunduğumuz işte bu ortamda, göçmenlerin toplumsal, siyasal ve ekonomik konularını, kültürel yaşamlarını, Alman eğitim sistemi bünyesindeki durumlarını ve yarım dilliliklerinin nedenini, ülke genelinde yoğun bir tartışmaya açmak ve çözümler üretmek amacıyla yayın hayatına başlamıştır.

Burada küçük bir parantez açarak, zaman zaman dile getirilen bir soruya yanıt vermek istiyoruz: *Die Gaste* neden Türkçe yayınlanmaktadır? Neden iki dilli değildir? Bir diğer ifadeyle, neden Türkçe ve Almanca yayınlanmamaktadır?

Başta da belirttiğimiz gibi, “entegrasyonun birinci koşulu Almanca öğrenmektir” savından yola çıktık. Bu sav, entegre olması istenenlerin Almanca bilmediklerini önsel olarak kabul eder. Dolayısıyla Almanca bilmeyişleri önsel olarak kabul edilmiş insanlara Almancayla ulaştırılması olanaksızdır. Eğer bu insanların Almanca öğrenmeleri ve entegre olmaları isteniyorsa, her şeyden önce bunun gerekliliği ve nasıl gerçekleştirileceği kendi

anladıkları dilden ortaya konulması gerekir. Ve bilimsel bir gerçektir ki, ana dilini iyi bilen insanlar yabancı bir dili çok daha iyi ve kolayca öğrenebilmektedirler. Öte yandan düşünce üretimi ve ifade edilmesi sadece tek bir dille sınırlandırılmaz.

Bu nedenlerden dolayı *Die Gaste*'nin hedef kitlesi, Almanca bilmedikleri için entegre olmadıkları söylenen ve entegre olmaları için Almanca öğrenmeleri gerektiği savlanan Türkiyeliler insanlardır. Bir kez daha yineleyelim, onlara bilmedikleri savlanan bir dille ulaşmak olanaksızdır.

Öte yandan belirtilmelidir ki, her kesimin kendi isteklerine uygun bir biçimde şekillendirmeye çalıştığı toplumsal diyalog alanlarına, Türkiyeliler aydınlar, bugünkü koşullarda hiçbir biçimin altında katılmamakta ve böylesi bir olanağın dışında kalmaktadır. Gazetemiz bu aydınların potansiyelini ve birlikte yaşama sunabilecekleri katkıyı önemsemediği için, olanakları dahilinde, bir platform işlevini de kısmen yerine getirmeye çalışmıştır. Avrupa’ya ucuz işgücü olarak ihraç edilmiş olan Türkiyelilere yönelik entegrasyon tartışmalarından geriye kalan ve pek de ikna edici olmayan bir “Entegrasyon özürü Türk” imajından duyduğumuz rahatsızlık ise, yayınlarımızda sıkça ele alınmıştır. Sorun, “Türk” sorunu değildir. Sorun sadece Türkiyelilerin sorunu da değildir. Değişik uluslardan tüm göçmenlerin sorunu-

Değerli konuklar, günümüz göçmen sorunlarının ivedi niteliğinin bilincindeyiz. Elbette, hazırlamış olduğumuz “Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” Sempozyumu, zamansal ve biçimsel açıdan her konuyu, yıllarca ötelenmiş her sorunu kapsayabilecek bir çerçeveye sahip değildir. Genel olarak tüm göçmenlerin, özel olarak Türkiyeliler göçmenlerin yeni kuşaklarının eğitiminde “sonderschule”lerin yeri ve numunu, bu okulların varlık amaçlarının dışında kullanılması, “zihinsel engelliler”le ilgili özünden uzaklaştırılarak “arı sınıflar” oluşturulmasının bir aracı haline getirilmesi çok önemli ve yakıcı sorunların başında gelmektedir. Ne yazık ki, sempozyumda bu konuya özel bir yer ayırma olanağımız olmamıştır.

Bu rağmen, etkinliğimizin kendisi, eğitime ve öğretime odaklı somut bir faaliyet olma özelliğiyle, farklı alanlarda girişimde bulunmak isteyen birimlere ve oluşumlara örnek teşkil edebilir.

Göçmen çocuklarının, kendi geleceklerini, bilgili ve nitelikli insanlar olarak biçimlendirebilmelerine destek sunmak amacıyla, nitelikli bir eğitim için, şimdiden, hızlı ve yoğun çalışılması gerektiğinin de bilincindeyiz. Kısıtlı olanaklarla, aksaklıklara ve zor koşullara rağmen düzenleyebildiğimiz sempozyumda, bu yönde sizlere düşünce üretme ve görüş alışverişinde bulunma olanağı sunabildiğimiz için mutluluk duyuyoruz.

“Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” Sempozyumu’nun kapsamlı programı temelinde, anadili sorununda, ileriye dönük, kalıcı çözümler üretilmesi umuduyla, hepiniz tekrar hoşgeldiniz.

“Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” / Sempozyum 2009

Prof. Dr. Emel Huber

“Dil ve Eğitimi Geliştirmek İçin İnisiyatif” oluşumu bünyesinde ve Die Gaste’nin birinci yılı vesilesiyle düzenlenen “Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” konulu sempozyum, 23-24 Mayıs tarihlerinde Essen Üniversitesi’nde gerçekleştirildi. Göçmen çocuklarının eğitiminde özel bir konuma sahip olan anadilinin Almanya koşullarındaki durumu, çocuk gelişimine ve eğitime olan katkısı, tarihçesi, hukuki çerçevesi, medya, tiyatro ve edebiyat ile olan ilişkisi gibi bir dizi konu, Almanya genelinden ve Türkiye’den gelen konuşmacılar tarafından bilimsel bir çerçevede irdelendi.

Duisburg-Essen Üniversitesi Türkistik Bölümü adına konuşan Prof. Dr. Emel Huber’in, “*hepimize bilgilendirici, düşündürücü, başarılı bir sempozyum dilerim*” sözleriyle başlattığı etkinlikte, T.C. Essen Başkonsolosu Dr. Hakan Akbulut, KRV Eyaleti Eğitim Bakanlığı adına Dr. Ahmet Ünal ve Die Gaste Genel Yayın Yönetmeni Zeynel Korkmaz açılış için konuşmalar yaptı. Hakan Akbulut, sempozyumun zamanlıca gerçekleştiğini, önemli bilimsel sonuçların çıkacağına inandığını belirtti ve “*Bu sempozyumun bundan sonraki yıllarda da gerçekleşmesi gerektiği inancındayım. Uzun yıllar sürmesini, göçmenlerin anadili ile ilgili konularda, karar vericilere, eğitimcilere ve velilere referans bir sempozyum olmasını özellikle istiyorum*” diyerek sözlerine devam etti. Akbulut, Almanya’daki Türk çocuklarının anadili sorununun tılsımlı, ulaşılması zor çözümlerden geçmediğini vurguladı. Çözüm için Türkçe öğretmenlerinin sayısının artırılması, velilerin bilinçlendirilmesi, müfredatın geliştirilmesi ve bunun için Duisburg-Essen Üniversitesi Türkistik Bölümü’nün imkanlarının artırılması gerektiğini savundu.

KRV Eyaleti Eğitim Bakanlığı adına söz alan Dr. Ahmet Ünal da konuşmasında, “*Göçmen dilleri, çeşitli ülkelerden göçün ellinci yılında artık Almanya’nın bir gerçeği. Gün geçtikçe bu gerçek daha iyi görülüyor ve daha fazla toplumun ve devletin merkezinde yer alıyor.*” ifadesine yer verdi. *Göçün, Almanya toplumunun geneline ve KRV Eyaleti’ne müthiş bir dinamizm kattığını* vurgulayan Ünal, *bu dinamizmin sadece iktisadi alanda kalmadığını, giderek yaygınlaşan bir şekilde, kültürel iklimi de etkilediğini, değiştirdiğini ve zenginleştirdiğini* sözlerine ekledi. Eğitim konusuna da değinen Ahmet Ünal, PISA araştırmalarına ve Munoz raporuna dayanarak, “*Alman eğitim sistemi sosyal geçişkenliğe yeterince izin vermiyor, yani başarılı eğitim gören, başarılı öğrenim gören gençler orta ve üst sınıflardan gelmekte, alt sınıflara da yeterince imkan tanınmamakta. Alman eğitim sistemi çokkültürlülüğü, çokdilliliği kabul etmiyor/edemiyor. Göç geçmişi olan öğrencileri mağdur ediyor. Bu bağlamda Almanya Avusturya’yla birlikte Avrupa ölçeğinde en muhafazakar ve en dışlayıcı eğitim sistemlerine mensup konumundaydı, Munoz’un eleştirileri*” diye konuştu. Türkçenin konumunu da sıkça anımsatan Ünal, “*Türkçe Almanya’nın toplumsal bir gerçeği, ama bu toplumsal gerçeğin eğitim alanına yansımaları maalesef asimetrik*” sözlerini dile getirdi.

Foto: Yunus Ülger

Dr. Songül Rolffs, Prof. Dr. Emel Huber, Prof. Dr. İnci Dirim

Anadilinin soyut dil edinimi bağlamındaki önemi dile getirildi

Sempozyumun ilk oturumunda, Almanya’da yaşayan Türk göçmen çocuklarının çok büyük bir bölümünün Türkçe tek dilli yetiştiği için, bu çocukların Türkçe anadil edinmelerinin yükseltilmesinin ve bu yolla Almanca öğrenmelerinin hangi etmenlere dayandığını, öğretmenler olarak neler yapılabileceğini tartışmaya açan Prof. Dr. Emel Huber, dil ediniminin ve bildirişimin aşamalarını bilimsel yönden açımlayarak, bu bağlamda göçmen çocuklarının özel durumunda meydana gelen aksamalara değindi. “*Bütün dil dersleri gibi Almanya’da verilen Türkçe dersi de öğrencilerin dil edincini yükseltmeyi amaçlar. Ama öğrencilerin dil edinmelerini yükseltme çalışmalarının başarılı olabilmesi için öğrencilerin durumlarını bilmemiz, ona göre çalışmamız gerekir*” diyen Emel Huber, Almanya’daki okullarda Türk göçmen çocuklarının olumsuz davranışlarının bildirişim ve dil edinmelerine dayandığını da belirtti. Çocukların anadil öğretiminde evde ve okulda destek görmemesi nedeniyle bunların çevreleriyle iletişim kurmada büyük zorluklarla karşılaşmış olduğunu belirten Prof. Dr. Emel Huber, bu konuda öğretmenlere ve velilere önemli görevler düşüğünü belirtti. “*Çocuklara sık sık masal okuyun ve Türk çocuklarının çevreleriyle iletişim kurmalarını, sorunlarını konuşarak dile getirmelerini teşvik edin*” diye sözlerini sürdürdü.

Oturumda konuşan Prof. Dr. İnci Dirim, Hamburg’ta ilkokullarda yapılan “*ikidilli eğitim projesi*”ni tanıtarak, ikidilli eğitim veren ilköğretim okulları açılmasının önemini vurgu-

ladı. Prof. Dr. İnci Dirim, projenin sonuçlarına yer verdiği konuşmasında, dil duyarlılığının artırılması için dil karşılaştırması uygulamalarının hayata geçirilmesi, bunun için öğretmenlerin meslek eğitiminde düzenlemelere gidilmesi ve çocuklara akademik Türkçenin öğretilmesi gerektiğine dikkati çekti. Prof. Dr. Dirim, ayrıca birinci ve ikinci dil edinimi arasındaki farkların dikkate alınması, ikidilli materyallerin geliştirilmesi, kültürlerarası diyalog bünyesinde Almanca yanı sıra, artan oranda diğer dillere de değer verilmesi, öğretmenlerin ve eğitimle ilgili kurum ve kuruluşların bu konuda duyarlı olması gerektiğine işaret etti.

Kavramların öğrenilmesi, ikidillilik ve zekâ gelişmesi arasındaki ilişkiye değinen Dr. Songül Rolffs da “*Anadilinin gelişme süreci...aşağı yukarı 12 ile 13 yaşlarına kadar sürüyor ve anadilinin gelişmemesi çocuğun beyninin diğer alanlarda da gelişmesini olumsuz etkiliyor...Anadil edinimi sürecinin kesintiye uğraması, kendisini özellikle soyut dil ediniminde de belirgin bir şekilde gösteriyor ki, soyut dil de zaten okul başarısının anahtarlarını oluşturuyor*” dedi. Dr. Rolffs, “*Alman çocukları gibi okulda kademe kademe geliştirilerek akademik bir seviyede konuşabilmelerini, okuyup yazabilmelerini sağlamak hem Alman okul sistemi için hem de anne-babalar için üzerinde durulması gereken vahim bir konudur. Bunun içinde Türk toplumunun bir lobi oluşturması vazgeçilmezdir.*” diyerek sözlerini tamamladı.

Foto: Yunus Ülger

Soldan sağa: Zeynel Korkmaz, Ahmet Faik Davaz, Dr. Hakan Akbulut, Prof. Dr. Emel Huber, Doğan Hızlan, Bülent Mumay, Dr. Songül Rolffs

“Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” / Sempozyum 2009

Gürsel Köksal, Bülent Mumay, Ahmet Arpad, Zeynel Korkmaz

Mevlüt Asar, Doğan Hızlan, Prof. Dr. Dilek Dizdar, Berin Uyar

Almanya’da Türk medyasının konumu farklı yönleriyle tartışıldı

Anadili süreli yayınların işlevlerinin, sürdürülebilirliğinin ve anadili sorununa yaklaşımlarının açıldığı ikinci oturuma konuşmacı olarak Ahmet Arpad, Bülent Mumay, Gürsel Köksal ve Zeynel Korkmaz katıldılar.

Oturumda Cumhuriyet Gazetesi için söz alan Ahmet Arpad, medyanın ticaret ve kâr odaklı olmasını eleştirdi. Türkçeyi kullananların yararını düşünmenin, onları desteklemenin, Türkçenin iletişim dili olarak gelecek kuşaklarda yaşamasının Almanya’daki Türk medyasının büyük sorumluluğu altında olduğunu belirten Arpad, bu ülkedeki Türk medyasının, bugün her iki dili aynı mükemmellikte kullanabilen eleman bulmasının da gözardı edilemeyecek bir sorun olduğuna dikkati çekti. Ahmet Arpad, “*Türkçe’yle çalışarak, üreterek yaşamlarını kazanan gazetecilerin, zengin bir geleneği devam ettirenler olarak mesleki sorumluluklarının farkında olmaları kaçınılmazdır. Son olarak şuna da dikkati çekmek istiyorum: Almanya’daki Türk medyasının günümüzde, her iki dili aynı mükemmellikte kullanabilen eleman bulması da gözardı edilemeyecek bir sorundur.*” diyerek sözlerini tamamladı.

Hürriyet Yurtdışı Yayınlar Müdürü Bülent Mumay da, göç koşullarının değiştiğini belirterek, ikibinli yıllara gelindiğinde muhafazakâr politikacıların Almanya’nın bir göç ülkesi olduğunu kabul ettiğini ve göçmenlerin de kalıcılaştığını vurguladı. Bülent Mumay, başlangıçta amacı Almanya’da yaşayan göçmenlere Türkiye’den haberler iletmek olan medyanın, yarım asırlık bir sürecin ardından yeni işlev ve görevleri olduğunu, buradaki güncel sorunları da irdelemeye başladığını belirtti. Anadilinin medya açısından önemine değinen Mumay, “*Anadilinin burada yaşadığı sorunlar, profesyonel anlamda gazetecilik yaptığımız için bizi de ciddi şekilde etkiliyor...çünkü anadili konuşamayan ve okuyamayan, Türkçe bir gazete olarak hiç-*

bir şey akataramayacağımızın bilincindeyiz. Bu yüzden anadili sorunu bizim için de çok ciddi hayati önem taşıyor” dedi. Hürriyet olarak “Güzel Türkçe” eki ve bu alanda yapılan çalışmalarını destekleyerek Türkçeye destek verdiklerini belirten Bülent Mumay, Almanca “Young” ekiyle de Almancaya verdikleri desteği ortaya koyduklarını söyledi. Mumay, “Burada katıldığım bir toplantıda, burada yetişmiş bir bilim adamı Türkçeyi gazetelerden öğrendiğini söyledi. Bu beni sevindirdi, ancak Türkçe sadece gazetelerden değil, okullarda da öğrenilmelidir” diyerek sözlerini sürdürdü.

Avrupa Türk Gazeteciler Birliği (ATGB) adına söz alan Gürsel Köksal, Türkçe için bir direniş bilincinin gerektiğini önemle vurguladı. Gürsel Köksal konuşmasında “*Türkçenin yasaklanabildiği ortamlar oldu, okullarda, anaokullarında...Normal koşullarda insan haklarının aşırı derecede çiğnendiği bu tip örnekler, entegrasyona katkısı olan, cesaret projeleri olarak ödüllendirildi bile. Böyle bir durumda tabii ki Türkçenin bir direniş içinde olması gerekiyor*” dedi. Almanya’da Türkçe kamu yayıncılığının giderek geriletilmesini eleştiren Köksal, medyanın, günlük yaşamın dayattığı kavramların Türkçeye ve topluma kazandırılması konusunda, eğitim alanının bu yöndeki çözümleri için bir köprü işlevi görebileceğini de dile getirdi.

Die Gaste adına konuşma yapan Zeynel Korkmaz, göçmenlerin kalıcı olduklarının bilincine vardığı bir dönemde, medyanın yeni hedefleri olduğunu söyledi. Değişen göç koşullarında, Türkçeden uzaklaştırılmış olmanın getirdiği dilsel zaafaların giderilmesi için belli bir zamana gereksinim duyulacağı ve bir geçiş döneminde bulunulduğunu belirten Zeynel Korkmaz, bu geçiş döneminde Anadilinde hitabın, anadilinin önemi üzerine bilgi aktarımının ve anadili hakkı için yasal girişimlerin gündemde olduğunu vurguladı.

Göçmen edebiyatındaki gelişmeler ile çiftdilli yayınların ve çeviri yayınlarının önemi irdelendi

“*Göçmen Edebiyatı, Çiftdilli Yayınlar ve Çeviri Yayınları*” konulu üçüncü oturumda Doğan Hızlan, Prof. Dr. Dilek Dizdar ve Mevlüt Asar konuşmacı olarak yer aldılar.

Hürriyet Gazetesi Yayın Danışmanı ve kitap-sanat eleştirmeni Doğan Hızlan, dilin ve kültürün iç içe geçmişliğinden söz ederken, ikidilliliğin önemine değindi, “*Almanca elbette öğrenilmeli ama bunun bedeli Türkçeyi unutmak olmamalı. İnsan anadilini iyi bilmiyorsa yabancı bir dili de iyi öğrenemiyor*” dedi. “*Bir dilin kültürü vardır. O dil ile o dilin kültürü arasında yapışıklık, örtüşme vardır. Onun için iki dillilik dediğimizde, iki kültür söz konusudur. Bu da ancak dili öğrenmekle olur. Aslında bir yabancı dili, bir diğer dili öğrenmek için insanın gerçekten kendi dilini bilmesi gerekir. En az bildiğimiz dil ise, ana dilidir.*” Almanya’daki Türkiye kökenli yazarların eserlerinin aynı zamanda Türk edebiyatına ait eserler olarak da görülmesi gerektiğini söyleyen Hızlan, Almanya’daki Türkiyelilerin durumlarını ve sorunlarını “Göçmen Edebiyatı” olarak adlandırılan Aras Ören, Fakir Baykurt ve Yüksel Pazarkaya gibi yazarların eserlerinden öğrendiklerini anımsattı ve bu eserlerin Türkiye’de yeterince incelenip değerlendirilmediğini söyledi.

Hızlan, “*Almanlar, Alman edebiyatçıları, Alman aydınları Türkleri ve Türkiye’yi tanıyor mu?*”, “*Türk yazarların kitaplarını okuyorlar mı?*”, “*Almanya’da yaşayan Türk kökenli yazarlar, Türkiye’de ne kadar tanınıyor?*” ya da “*Türkiye kökenli bir yazar, Türk meslektaşlarını ne kadar okuyor?*” sorularıyla kültürel ilişkilerde dilin önemini altını çizerken, “*İki dillilik aynı zamanda iki kültürlülük demektir. Buradaki Türk kökenli yazarlar bu niteliklere sahipler. Ben sentez kavramını pek sevmem, ama bu yazarlar doğu ile batı arasında bir bileşim sağlayabilirler*” dedi. Orhan Pamuk’un Nobel Edebiyat Ödülü’nü almasının ardından Türk edebiyatı için dünya ça-

pında bir ilgi patlaması gerçekleşmediğini söyleyen Hızlan, birkaç yazarın eserlerine ilginin yeterli olmadığını, bunun için geniş çaplı bir çeviri projesi gerektiğini vurguladı. “*Devlet çeviri basarsa pek okunmaz. Genel olarak dünyada devletin çevirilerine belli bir mesafe vardır. Bunun bence ajanslar aracılığıyla yapılması gerekir. Müthiş bir çeviri edebiyatı lazımdır*” diye konuşmasını sürdürdü.

Çevirinin, kültürlerarası bir eylem olduğunu örneklerle açıklayan Prof. Dr. Dilek Dizdar, bunun bir yorum süreci olarak algılanması gerektiğini söyledi. Bu nedenle, kelimeleri ya da tümceleri farklı diller arasında birebir aktarmanın olanaksız olduğunu, kültür ve dil yapılarının örtüşmeyeceğini anlattı. Çevirilerin kalitesinin artırılması konusundaki düşüncelerini aktaran Dizdar, Mainz Üniversitesi’nde bu soruna yönelik oluşturulan “*Çeviri Yüksek Lisans Programı*” hakkında bilgi verdi.

Oturumda konuşmasını yapan Fakir Baykurt Edebiyat Yerleşkesi Başkanı Mevlüt Asar, sözlerine, göç olgusuna değinerek başladı. Ülkelerini terk edip, farklı bir coğrafyada yaşamak zorunda kalan insanların, hem kendi öz kültürlerinden hem de dillerinden bir kopuşu, ama aynı zamanda farklı bir kültür ve dile karşı karşıya kalma olgusunu yaşadıklarını belirtti. Bundan kaynaklanan karşılıklardan ve ortaklıklardan büyük sanat eserleri çıktığını aktararak, buna örnek olarak dünyanın en büyük göç ülkesi olan ABD’yi gösterdi ve ikidilli kitaplar hakkında görüşlerini açıkladı. Mevlüt Asar, “*Almanya’nın böyle bir gelişmeyi teşvik etmesi beklenemez. Çünkü resmi göç politikasının paradigmalarından biri Anadili’nin entegrasyonu (asimilasyonu) engellediği düşüncesidir. Bu durumda Türkçe edebiyatın Almanya’da yaşamasına ve gelişmesine olanak sağlamak göçmenlerin kendi kuruluşlarına ve tabii öncelikle de Türkiye’ye düşmektedir.*” diyerek sözlerini tamamladı.

“Göçmenlerin Anadili Sorunu ve Çözüm Önerileri” / Sempozyum 2009

Yusuf Terzi, Mete Atay, Dr. phil. Esin İleri

Foto: Fatih Çimen

Anadili öğretiminin güncel sorunları, tarihçesi ve hukuki konumu genel bir çerçevede açıldı

“Anadili Öğretiminin ve Öğretmenlerinin Sorunları” başlıklı oturumun konuşmacıları ATÖF Başkanı Mete Atay, Dr. phil. Esin İleri ve Essen Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi Yusuf Terzi sunumlarda bulundu.

Mete Atay konuşmasına, kısa bir süre önce yitirdiğimiz (hayatını kaybeden) eğitim gönüllüsü Türkan Saylan’ı anarak başladı. Anadili öğretimi sorununun sadece öğretmenlerin sorunu olmadığını belirtip, bunun göçmenlik olgusuyla birlikte bir bütün olarak ele alınmasını ve bir dil, eğitim, pedagoji ve bilimsel vb. konularla birlikte incelenmesi gerektiğini açıkladı. Bugüne kadar yaşanan sürecin tek taraflı, göçmenlik olgusu dışında ve yanlış olarak değerlendirildiğini anlatan Mete Atay kısaca bu sürece dair bilgi sundu. Dört bölüme ayırdığı süreci ekonomik, politik ve toplumsal sorunlarla birlikte ayrıntılı bir şekilde açıklayan Atay, anadili öğretime yönelik girişimlerin yasaklanarak, engellenerek ya da dilin unutturularak geçiştirilmeye çalışıldığını sözlerine ekledi. Almanya’da elli yıl içerisinde anadili eğitimi konusunda bir ilerleme olmadığını belirten Atay, “*Dersin bir adı yok. Ders mi, kurs mu belli değil*” dedi. Anadili öğretmenlerinin sayısının üç binden 1.500’e düştüğünü, derslere katılımın çok az olduğunu ve derslerin kalitesinin sürekli düştüğünü, “Böyle giderse öğretmen sayısı yarıya ineceğini”, Almanya’nın Türkçe derslere kayıtsız kaldığını söyleyen Atay, aynı zamanda Türkiye’nin de bunda sorumluluğu olduğunu belirtti. “*Öğretmen göndereceksin, ama nereye göndereceksin. Türkçe dersi için bir altyapı yok, dersin nasıl verileceğinin yöntemi yok, malzemesi yok*” dedi.

Mete Atay’dan sonra sunumunu yapan Dr. phil. Esin İleri, Pisa Araştırmasının ortaya çıkışını, nedenleri ve uygulamalarıyla birlikte değerlendirerek, bu araştırmanın Almanya’daki eleştirilerine yer verdi. Anadili sorununu Pisa Araştırmaları bağlamında değerlendirip, Avrupa Birliği ve Almanya’daki yasaları ve uygulamaları geniş örneklerle birlikte dinleyicilere sundu. Eğitim sistemine yönelik eleştirileri aktaran Esin İleri, aktif ikidilli göçmen çocuklarına yönelik alınan kararların hayata geçirilmesini isteyerek, Türk kökenli çocukların anadili eğitimine yönelik sorunların çözümü için önerilerini aktardı. “*Avrupa Birliği’nin üye devletler için düzenlediği dil politikasına göre, bir insanın, bir etnik azınlığın kendi anadilini öğrenip öğrenmemesi, yaşanan ve vatandaş olunan devletin resmi diline bağlı değildir. Öyle ise bu raporda AB, üye devletlerin resmi dillerine ve üye devletlerde yaşayan azınlık dillerine tanıdığı ‘eşitlik prensibini’, Türk kökenli öğrencilerin anadili olan Türkçeye de tanınması ve uygulaması gerekir. Bu, Türk kökenli öğrenciler için Türkçenin her okul tipinde birinci sınıftan son sınıfa kadar anadili dersi olarak yasal hak olması demektir. Türk azınlığının bu hakkı –hukuki yollara başvurarak– alma zamanı çoktan gelmiştir.*” dedi.

Sempozyumda ortaya konulan değerlendirmeleri ve araştırmaları T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’na aktaracağını söyleyerek konuşmasına başlayan T.C. Essen Başkonsolosluğu Eğitim Ataşesi Yusuf Terzi, Türkçe dil dersleri sorununun hâlâ çözülmediğini ve bunda herkesin sorumluluğu olduğunu belirtti. Velilerin yeterince duyarlı olmadıklarını ve anadiliyle ilgili yapılan toplantılara yeterli katılımın sağlanamadığını anlatan Terzi, aynı zamanda öğretmenlerin de sorunları tam anlamıyla tartışmadığını ve kendilerini bu konuda geliştiremediklerini söyledi.

Nihat Bozkurt, Dr. phil. Şebnem Bahadır, Koral Okan, Berin Uyar

Foto: Fatih Çimen

Tiyatro Anadilinden ayrı düşünülemez

“Anadili öğreniminde, eğitiminde tiyatronun yeri ve işlevi” konulu son oturumuna konuşmacı olarak Berin Uyar, Koral Okan, Dr. phi. Şebnem Bahadır ve Nihat Bozkurt katıldı.

Essen Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü (Türkistik) öğretim görevlisi Berin Uyar, kültürlerarası öğrenme, kültürlerarası bildirişimin dil kullanımının yetişkinleştirilmesiyle mümkün olduğunu vurgulayarak, “*Dil kullanımı için dünya bilgisinin olması ve geliştirilmesi gerekir. Kendi kültürünü anlama yetkinliğini geliştirme ve bunu bilince çıkarmak çok önemlidir. Bilince çıkarılan dil kültürlerarası köprü görevi görmektedir. Kendi kültür grubuna eleştirel gözle bakmak gerekir. Sözel Kültürel olarak yetiştiğimiz için eleştirel bakış açısında değişmelidir. Ulusal sinema tüm ülkelerde siyasal amaç için kullanılıyor. Bizim amacımız sinemalarda fazla gösterime sunulmayan filmleri göstermektir. Dünya ve Türkiye sinemalarından önemli film göstermi yapmaktır. Casablanca, Mustafa, Güz Sancısı, Mavi Gözlü Dev gibi filmleri sunarak, sinemayla dünyayı ayağımızın altına getirebiliriz*” dedi. “*Kültür Çalışmaları*” hakkında bilgiler veren Berin Uyar, bu çalışmaların temelini, hedeflerini ve Türkistik Bölümü açısından işlevini ortaya koyarak, üniversitede hayata geçirdikleri “*Salı Sineması*” günlerine yönelik açıklamalarda bulundu.

Avrupa-Türkiye İnterkültürel Tiyatro buluşmaları Genel koordinatörü Koral Okan, “*sosyoloji bir çok bilimle karışır ve onların yöntemlerini kullanır. Anadilin erken ve yeterince öğretilmemesi başka kültürel toplumda yaşamından kaynaklanmaktadır. Çocuğu saran sosyolojik etkinin çocuğun ve gencin eğitimini doğal olarak etkiler. Bu karmaşık etkenlerin çözülmesi gerekir. Çarpık kapitalizimden gelip yoğun işsizlikte düğümleir. Toplum kendi kendini yönetme imkanı olmadığı için siyasi olarak pasifize edilmiş durumdadır. Çocuğun anadil öğrenmesinde kendini saran toplumsal çevrelerdende etkilenerek yetişir. Eğitim çocukların gelecek işgücüdür. Anadil sorununda halk devlet sisteminde söz sahibi olmalıdır. Bunun içinde fikir gruplarına ihtiyaç var. Özerklik ve sosyal adaletin içi boşaltılmış olarak şans eşitliği yok edilmiştir*” dedi.

Mainz Üniversitesi Dil, Kültür, Çeviri Yüksek Lisans sorumlusu Dr.Phil. Şebnem Bahadır, “*Doğal Çevirmen Olarak Göçmenler*” başlıklı sunumunda, “*Çeviri eğitimleri pedagojik anlamda çok önemlidir. Doğal çevirmen olan göçmenlerin sayısı hergün artmaktadır. Türkiyeli göçmenlerin topluluk konumuna geçmesi önemlidir. Göçmenler çeviriye ihtiyaç duyduklarında göç alan ülkede örgütlenerek bu sorunu hal etmesi gerekir. Bazı tutucu Alman siyasetçilerin tam tersi durumunu yaratmalıyız. Kendi kökeninin farkına vararak iki kimliği birleştirerek buna sahip çıkar. Siyasi toplumsal bütünleşmeyle çok ilintili bir olaydır. Göç alan ülkelerin iyi niyet gösterisi her zaman iyi niyet olmuyor. Buna tarihtende rastlamak mümkündür*” dedi. 1973 yılında göçmen aileler toplumunda daha görünür hale geldiğini de belirten Bahadır, “*Göç sosyolojisi açısından 2.Kuşak göçmenleri büyük bir potansiyel olarak lanse ediyor. Göç alan ülkeler tarafından göçmen toplumunun sosyo kültürel yapısı 1980 sonrası büyük bir değişime uğradı. Bu dönemde vasıflı Türkiyeliler oluştu. Doktor, hemşire, avukat, öğretmen oluşuyor. Göçmenlerin bir çok sorunun iki dilli olmasıyla çözülmüyor. Mainz Üniversitesinde ilk defa anadili Türkçe olmak üzere eğitim veriyoruz. Değişik alanda uzman kişiler yetiştirmeyi hedefliyoruz. Göçmenlerin güç kazanması, iradeli talebi olan bir topluluk olması için harekete geçmelidir.*” dedi.

Berlin Halkevleri İşçi Tiyatrosu yönetmeni Nihat Bozkurt ise, yaşama hakkı kadar anadil hakkının kutsal olduğunu, tiyatronun bir uygulama ve denetleme sanatı olduğunu ve insanlara medeni cesaret kazandırdığını belirterek, Almanya’da anadil dersinde tiyatronun dilinin Türkçe olarak olması gerektiğini belirtti. İşçi tiyatrolarından örnek veren Bozkurt, tiyatronun hak alma mücadelesinin bir aracı olması gerektiğinin altını çizdi. Asaf Çiğiltepe’nin “*Tiyatro akşam yemeğinden sonra yenilen çerez değildir*” sözünü yinelerek sözlerini tamamladı.

“Kullanılmayan Potansiyel”in Suçlusu

Ahmet ONAY

Nereden bakıldığına bağlı. Entegre olunmasını isteyenler tarafından bakıldığında, “suçlu”, entegre olmayandır; entegre olmadıkları iddia edilenler tarafından bakıldığında ise, “suç” karşı taraftadır. Hangi açıdan ve yerden konuya yaklaşırsa yaklaşılsın, her durumda eleştiriler “suç/suçlu” ilişkisine dönüştürülmektedir. Dinsel bir söylemle Tayyip Erdoğan’ın ağzından “asimilasyon insanlık suçudur” denildiğinde, “suç” işleyen taraf entegrasyonu talep eden taraftır. “Türkler entegrasyon özürdür” denildiğinde ise, “suçlu” entegre olmayı reddeden Türklerdir. Ve bu karşılıklı “suç/suçlu” edebiyatı, bir süre sonra bireyleri ve grupları bir taraf olmaya zorlamaktadır. “Taraf” olunduğunda ise, ne denli nesnel olunmaya çalışılırsa çalışılınsın, her durumda taraf olunan tarafın baskın geldiği, “suç”un karşı tarafa ait bir eylem olarak algılandığı bir durum ortaya çıkar.

Nasrettin Hoca’nın eşeğinin çalınması hikayesinde olduğu gibi, bu taraf/suç/eleştiri ilişkisi içinde, diğer tarafın “hiç mi suçu yoktur?”

Genel olarak entegrasyon tartışmalarında “taraf- lar” olduğundan, bir tarafın diğer tarafa yönelik eleştirisi öylesine yoğunlaşmaktadır ki, karşı tarafın “hiç suçu” yokmuşçasına bir görünüm ve söylem ortaya çıkar. Sıklık Alman toplumsal ve siyasal kurumsal yapısı içinde belli bir yere sahip olan, geleksel ve alışkanlıkla “aydın” olarak tanımlanan ve “entegre” oluştuğunun örneği olarak sunulan bireyler açısından “entegre olmayan” taraf Türklerdir ve “suçlu” olan da onlardır.

Yoğun medyatik destek ve finansal olanaklarla bu “iddia” hemen her gün egemen toplumun bireylerine anlatılmakta, propaganda yapılmaktadır. Entegrasyonda “suçlu” olan tarafın “Türkler” olduğuna ilişkin bu yaygın propaganda, gariptir ki tümüyle Almanlara yönelik sürdürülmektedir. Kaçınılmaz olarak da Alman toplumunda Türkiyeli insanlara karşı varolan “geri kalmış ülke insanı” algısını ve önyargısını sürekli diri tutmaktadır. Ne yazık ki, bu propagandadan beklenen de zaten budur.

Türkiye deyişle, yapılan Almanın Almanya propagandasıdır. Sanki “Türklerin” ne yapılırsa yapılsın entegre olmayı istemedikleri, buna ayak ditektikleri, karşı çıktıkları ortaya konularak, “başka yapılacak bir şey kalmadı, tek seçeneğimiz onları kendi ülkelerine göndermek” yargısı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Böylece sanki böylesine büyük bir nüfusun zoraki göç ettirilmesine karşı Alman toplumunda ortaya çıkacak karşıtlıklar bugünden ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz “entegrasyon örneği aydın” düzeyinden bakıldığında, bu propaganda “yerden göğe kadar” haklıdır!

Türkiyeli insanlar, her şeyden önce geri bir ekonomik ilişkiler alanından gelmektedirler. Geri kalmış ya da “üçüncü dünya” ülkesi insanıdır, karbonhidratlarla beslenirler, dolayısıyla beynsel olarak az gelişmişlerdir, zihniyet dünyaları geridir, kültürel olarak az gelişmiştir, dinsel dogmalara olan bağlılıkları çok güçlüdür! Bu nedenle de, gelişmiş sanayi toplumuna sahip Almanya’ya “uyum” sağlayamadıkları gibi, sağlamayı da istememektedirler!

Kültürel olarak geri, sanat-edebiyattan anlamayan, çalışıp biriktiren, biriktirdiği için tüketmeyen,

sanayi toplumunun nimetlerinden yararlanmayan, kendisini “dünyevi” alandan çok “ulvi” alana adayan kaba saba insanlar!

Böylesine kaba, geri, dogmatik insanların öylesine gelişmiş sanayi toplumu karşısındaki “direniş- leri”, feodalizmin kapitalizme karşı direnişi olarak da açıklamaya çalışılabilmektedir.

Alman kurumlarının finansal desteğiyle her gün işlenen bu düşünceler karşısında Türkiyeli insanlar ister istemez “mağdur” durumuna sokulmakta ve itilmektedirler. Böylesi bir “mağduriyet” karşısında kendini savunabilecek durumda olmayan (bunun için gerekli bilgi birikimine ve donanıma sahip olmadıkları kesindir) bu insanlar, kendi yalıtılmışlıkları içinde yaşamaya ve söylenenleri duymamaya çalışmaktadırlar.

Evet, Türkiye insanları entegrasyon “özür”

Bir gün Nasrettin Hoca’nın eşeği çalınmış... Can sıkıntısı içinde durumu komşularına anlatınca her kafadan bir ses çıkmaya başlamış...

Birisi:

– Hocam niye ahırın kapısına iyi bir kilit takmadın sanki?

Bir başkası:

– Evine hırsız giriyor da senin nasıl haberin olmuyor? diye konuşmuş.

Bir diğeri de:

– Hocam demiş, kusura bakma ama eşeğin çalınmasına en büyük sebep yine sensin. Çünkü doğru dürüst bir ahırın bile yok. Nerden baksan dökülüyor.

Hoca kızmış:

– Yahu demiş, iyi, güzel de kabahatin hepsi benim mi? Hırsızın hiç mi suçu yok?

ilan edilmiştir. Öyle de kabul edilebilir. Alman toplumu ve devlet aygıtı “elinden gelen her şeyi” yaptığı da kabul edilebilir. Ve sonuç olarak, her şey yapılmış olmasına rağmen, “onlar” entegre olmamakta kararlıdır!

Oysa “onlar”ın sorunları vardır. Bu sorunlar ya görülmemekte ya da önyargısal yaklaşımlarla kabul edilmemektedir. Bilimsel bir yaklaşımla, Türkiyeli insanların sorunlarının kavranılması ve çözümlerinin araştırılması “sorun” olarak görünen entegre olmamışlığında çözümü olarak pekala ortaya konulabilir. Ama böylesi bir yaklaşım, hemen her durumda Türkiyeli insanların (mazlum ve mağdur olarak) her açıdan olumlandığı, gerçek “suçlu”nun bu sorunları çözmeye yanaşmayan egemen toplumun ve sisteminin ilan edildiği şekilde bir algıya ya da itiraza yol açmaktadır.

Bazıları şöyle diyebilmektedir: Tamam, Alman toplumunda yabancılara karşı önyargılar vardır, devlet yabancılara sorunlarıyla yeterince ilgilenmemekte ya da yanlış yaklaşmaktadır, yani ev sahibinin hataları vardır, ama “hırsızın” hiç mi suçu yoktur?

Ethik açıdan bakıldığında, ister Kant, ister Hegel felsefesi temelinden yola çıkılsın, her durumda “insanların ilk günahla” suçlu olduklarını kabul ettiğimizde, yabancılara (Türkiyeli insanların) doğuştan gelen suçları, özürleri olduğunu da kabul etmek durumunda kalırız. Oysa mevcut yasalara göre “hırsızlık” suçtur ve hırsız, hırsızlık yaparak suç işler. Yoksa hırsızın kendisi kendi kendine suçlu değildir.

Türkiyeli insanlar entegre olmadıkları için “suçlu” ilan edilmişlerdir. Kendileri ise, kendilerini “başbayağı” entegre olmuş olarak kabul ederler, entegrasyona ilişkin söylenen her şeyi yerine getirirler. Özellikle ikinci ve üçüncü kuşak, söylendiği gibi

evlerinde çocuklarıyla sürekli Almanca konuşurlar. Bratwurst, köriwurst yerler, waynakmarkları gezerler, osternde yumurta boyarlar, Alman bir arkadaşlarının olmasından büyük onur duyarlar ve bu Alman arkadaşlarının her söylediğini de, doğru/yanlış yargılamasına girmeksizin önsel olarak içtenlikle kabul ederler. Alman kuhenerini yerler, kase stange ile karınlarını doyururlar, Alman “zoze”leriyle yemek yaparlar. Kuru fasulyeden hoşlanmazlar, sarımsaklı yemeklerden uzak dururlar. Çay içmezler, güne kahveyle başlarlar. Alman neylerse güzel eyler diye düşünürler. Alman sanayi ürünlerine sonsuz güvenleri vardır. “Sarı mercedes” onların hayali ve her şeyidir. Ara sıra Alman doktorlara pek güvenmiyor görünseler de, Alman sağlık sigortası sistemine övgüler düzerler. Çocuklarının “perfect” Almanca bilmeleleriyle övünürler. Hatta kimileri evlerinde “her Almanın yaptığı gibi” köpek bile bulundururlar. “Türkler”den çok Almanlarla oturup kalkmayı isterler. İşyeri sahipleri müşterilerinin Alman olmasını özel olarak ister, hatta “Türk” müşterilerin varlığı onun için bir huzursuzluk kaynağıdır. Çocuklarının eğitiminde Alman öğretmenlerin her söylediğini önyargısız doğru kabul ederler. Çocuklarının “doğal yetenek”e göre sınıflandırılması doğal görürler. Kendi çocuklarının “yeteneksiz” olduğunu, eğitimi sürdürmeyeceğini, sürdürmeye çalışsa bile başaramayacağını söyleyen Alman öğretmeni her durumda haklı görürler. Elbette kırmızı ışıkta geçmezler, kuyruğa girerler, sıralarını sabırla beklerler, yerlere çöp atmazlar, tükürmezler. Çocuklarını terbiye ederken bile “nein” sözcüğünü olabilecek her durumda kullanmaya özen gösterirler. Çocuklarını hıristiyan din dersine gönderirler.

Ama yapılan “bilimsel” araştırmalara göre, entegrasyon özürdürler. Yeterince akademisyen çıkaramamışlardır, üniversitede okuyan yeterli öğrenciye sahip değillerdir, Almanlarla yeterince evlenmemişlerdir vs. vs.

Oysa bu söylediklerimiz Türkiyeli insanlar için ideal bir entegrasyon olgularıdır. Bunları yapan her birey/aile kendisini Alman toplumuna entegre olmuş olarak kabul eder.

Elbette bu “biz entegre olduk” diye düşünen insanların yanında ve yanı başında kız çocuklarını “yüzme dersine” göndermeyen, kızlarını tesettüre sokan “dindar” insanlar da vardır.

Ve iddia odur ki, bu “dindar” insanların bu yaptıkları entegrasyonu dinamitlemektedir.

Ama bu iddia sahipleri, diğer yandan Almanya’da devletin dinler karşısında “tarafsız” olduğunu, din özgürlüğünün olduğunu, dolayısıyla dini inançlara karışılmayacağını da iddia ederler.

Açıktır ki, sorun dinsel, yapılması gereken laiklik, laik eğitimidir. Ama eğitim sistemi laik değilse (“tarafsız”), bir kesimin laik olmayışlarını entegrasyonun engeli olarak göstermek mantıksızdır.

Türkiyeli insanların sorunu, kendi anlayışları ve inançları içinde entegre olmayışları değildir. Entegre olduklarını sandıkları şeyin, entegre olmalarını isteyenler tarafından disentegrasyon olarak kabul edil-

mesidir. Diğer taraftan, aynı anlayış ve inanç, kendi toplumsal temelini ve kendi kökenine terstir. Ama yine de entegre olmadan anladıkları biçimiyle entegre olmak için çaba gösteren azımsanmayacak bir kesim vardır ve bunların içinde kadınlar baskın durumdadır.

Bu gerçekler orta yerde dururken, entegrasyona ilişkin bir yığın şey sıralamak ve bunların çokluğunun Türkiyeli insanlar tarafından reddedildiğini söylemek gerçekçi değildir. “Junker tipi” bir ge-

çişle feodalizmden kapitalizme evrimleşmiş bir Alman toplumunun, feodal ve ataerkil ilişkilerden gelenleri entegre etmekteki başarısızlığı da açıklanması gereken bir başka tarihsel olgudur.

Evet, ev sahibi haklı olabilir, hırsızın da suçu vardır ve belki ev sahibine göre çok fazladır. Öyle ise, gerçek olguları ele almak ve bunları kantçı ve hegelci felsefik kavrayıştan arınmış bir bilimsellik ile değerlendirmek gerekmemekte midir? Bu felsefik temel var olduğu sürece,

belirsiz, tanımlanmamış, körlerin fili tarif etmesi gibi her köre göre değişen tanıma sahip entegrasyon konusunun çözümlenmesi de fazlaca beklenemez.

Anlaşılması ve kabul edilmesi gereken şey, insanların “doğal ve doğuştan” getirdikleri özellikleri ve yetenekleriyle varolmadıkları, bilinçli ve bilimsel süreçler içinde “en yetenezsiz” olanların bile yetenek kazanabildikleridir.

Beklenen, belirsiz, anlamsız, adı konmuş, ama içeriği olmayan entegras-

yon kavramına açıklık getirilmesidir. Bu görev de, kaçınılmaz olarak entegre olması istenenlere değil, entegre olunmasını isteyenlere düşer. Her türlü ulusalcılıktan, dinsel önyargıdan, “medeniyetler çatışması” düşüncesinden arındırılmış olarak entegrasyonun ne olduğu ortaya konulmadığı sürece, kimin “suçlu” olduğunu saptamak, sadece tarihin yargıçlığında yanıtlanabilecek bir sorudur.

“Evinizde Çocuklarınızla Almanca Konuşun”

Hakan AKGÜN

Türkçe anadil dersi öğretmenleri bilir, okullardaki Alman meslektaşlarının sözüm ona iyi amaçla söylenmiş bilgiç önerilerini: Türk öğrencilerin ebeveynlerine evde Almanca konuşmalarını tembihleyin. Sizde görüyorsunuz Türk ailelerin çocuklarının ne kadar başarısız olduğunu. Bu da evde Almanca konuşmamlarından kaynaklanıyor! Yoksa çocuklar okulda nasıl başarılı olsunlar, evde hep Türkçe konuşulursa? Onbir sene önce öğretmenlik görevinden Remscheid'deki RAA yöneticiliğine atandığımda tebrik ziyaretine gelen daha önce görev yaptığım okuldaki Alman meslektaşlarım bana yapacağım danışmalarda göçmen velilere mutlaka iletmem gereken en önemli konunun bu olduğunu dile getirdiler. Bende onlara mümkün olduğunca nazik bir şekilde anne babaların en başta gelen görevlerinin çocuklarına iyi bir iletişim kurmak olduğunu, bunun da onların en iyi bildikleri dille olanaklı olduğunu ve göçmen çocuklar için bir yabancı dil olan Almanca'yı öğretmek görevinin bu konuda uzman olan öğretmenlere düştüğü şeklindeki yanıttımdan sonra aramızdaki buzlar bugüne dek çözülmedi.

O zamandan beri böyle hiç bir bilimsel dayanağı olmayan ve kendinden emin bir bilgiçlikle dile getirilen bu tür önerilerin kaynağının ne olduğu konusunda düşünmekteyim.

Bunun çaresizlikten ve bilgisizlikten kaynaklanan bir tepki olduğunu düşünüyorum. Gerçekten de monolingüist bir şekilde tek Almanca dili üzerine kurulmuş bir okul sisteminde Almanca'yı ikinci dil olarak öğrenen göçmen öğrencilerin Almanca'yı ana dili olarak öğrenen yerli öğrencilere kıyasla daha başarısız olmaları sistemden kaynaklanan doğal bir olgudur. Sistemi sorgulamaktan kaçınan bu mantık başarısızlığın faturasını doğal olarak göçmen ebeveynlere çıkarmaktadır. İşin kolayı da budur: Evde Almanca konuşmadıkları için suçlu olan kendileridir. Kaç senedir buradadırlar ve hala Almanca bilmemektedirler. En kısa zamanda Almanca öğrenip evde artık bu dili konuşmalı ve çocuklarına da öğretmelidirler. Burası Almanya'dır, onlar da burada yaşadıklarına göre Almanca konuşmalıdırlar. Pedagojik eğitim görmüş öğretmenlerin böyle bir mantıkla göçmen anne babaları yanlış yönlendirmeleri ve psikolojik baskı uygulamalarını anlamak bana oldukça zor geliyor ve kendi kendime 'acaba bu tür yaklaşım yönlendirici baskın kültür anlayışının getirdiği bir yaklaşım şekli mi?' diye soruyorum.

Bu olayın uzmanlarla ilgili boyutu. Olaya bir de ebeveynler açısından bakmak, onların nasıl tepki gösterdiklerini ortaya koymak gerektiğini düşünüyorum. Yukarıda sözünü ettiğim sistemden kaynaklanan olum-

suzluklara bir de göçmen anne babaların çoğunluğunun kırsal ve işçi kökenli olmaları ve bu olguya bağlı olarak çocuklarının okuldaki başarılarına destek olamamaları da eklenince olumsuz koşullar zincirindeki halkalar çoğalmaktadır. Bu nedenle onlar zaten bir çaresizlik duygusu içindedirler ve daha önce belirttiğim yerine getirilmesi olanaksız olan beklentiler bu çaresizlik duygusunu daha da artırmaktadır.

Bu çaresizlik duygusuna rağmen büyük bir kesim yine evde en iyi bildiği dil olan anadilini kullanırken, ne yazık ki bazı anne babalar bu baskıların sonucu olarak evde Almanca'yı temel iletişim dili olarak denemektedirler. Eğer evde çocuklarıyla Almanca konuşan anne veya baba bu dili yeterli derecede bilmiyorsa bu deneme ne yazık ki hep çocukların dil gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu savımı okul öncesi ve ilkökul döneminden vereceğim birer örnekle güçlendirmek istiyorum:

1. Bir anaokulu bir sene sonra okula başlayacak olan bir kız çocuğunun henüz cümle kuramadığını ve tek tek sözcükler kullanarak kendisini ifade etmeye çalıştığını belirterek aileyi RAA'ya yönlendirdi. Okul öncesi eğitimden sorumlu Alman pedagog arkadaşla birlikte anne baba ve çocukla yaptığımız ilk görüşmede gerçekten çocuğun hem Türkçe hem de Almanca dillerinde tek tek sözcüklerle kendini ifade ettiğini tesbit ettik. İlerleyen görüşme akışında babanın evde anaokulu eğitmeninin tavsiyesi üzerine çocuk anaokuluna başladığından beri sadece Almanca konuştuğunu öğrendik. Fakat ne anne ne de baba Almanca'yı yeterli derecede biliyorlardı. Anne eşinin Almanca bilgisinin iyi olduğunu onun için babanın çocukla sürekli Almanca konuştuğunu belirttikten sonra ne yazık ki babasında Almanca'yı düzgün cümlelerle değil de tet tek sözcükleri ard arda dizerek konuştuğunu gördük. İşin kötü tarafı çocuğun hem Türkçe dilinde hem de Almanca dilinde babasının ifade şeklini özümsemiş olmasıydı. Çocuğa Türkçe logopedik tedavi ve babaya da acilen Almanca öğretmenliğini durdumasını önerdiğimizde baba bundan hoşnut kalmamıştı.

2. Beş sene önce edindiğim bir önceki deneyimimden sonra geçen sene bir ilkokulun özürü ve özürsüz öğrencilerin birlikte öğretim gördükleri 3. sınıfına devam etmekte olan bir oğlan çocuğunun ailesi okuldan şikayetçi oldukları için bize başvumuşlardı. Çocuklarında telaffuz zorluğu olduğu için iki sene önce öğrenim özürü olarak rapor verilmişti ve logopedik tedavi ba-

şarıyla sonuçlandığı halde okul bu yeni raporu dikkate almamakta direnmekteydi. Yine görüşmenin ilerleyen akışında anne burada okula gittiğini, Hauptschule mezunu olduğunu ve çocuğun okulda zorluk çekmemesi için anaokulundan beri oğluya Almanca konuştuğunu belirtti.

Ne yazık ki okula vermiş olduğu Almanca dilekçeyi incelediğimde bu annenin de Almancasının yetersiz ve hatalı olduğunu gördüm. Bu yetersiz Almanca bilgisiyle çocuğuna Almancayı öğretmeye çalışan anne çocuğunun normal zeka düzeyine rağmen, hem Türkçe dilinde hem de Almanca dilinde gramer ve telaffuz zorlukları yüzünden özürü öğrenci olarak sınıflandırılmasına neden olmuştu. Ne yazık ki göçmen ailelerin çocukları bir taraftan Almancayı ikinci dil olarak öğrenen göçmen kökenli öğrencilere ters düşen bir okul sisteminin zorluklarını aşmaya çalışırken, diğer taraftan da kaç yaparken göz çıkaran bu tür iyi niyetli yanlışlıkların ceza-remesini çekmektedir.

Sprachtherapeutischer Bericht Ahmed [REDACTED], geb. am [REDACTED] 2000
Anfangsdiagnose (07.11.2006): SP 1
Sprachentwicklungsverzögerung bei sukzessivem Zweispracherwerb. Schwerster Dysgrammatismus, Dyslalie (Rhotazismus, Schetismus).
Therapie (bisher 11 Therapien à 45 Minuten):
Anbahnung des korrekten /R/- und /SCH/-Lautes in allen Modalitäten und Einüben des Gelernten in die Spontansprache.
Auch in der Muttersprache bestehen Probleme bei der Bildung des richtigen /R/-Lautes.
Schwerpunkt der Therapie ist die eigenständige Bildung von kleinsten Sätzen (SPO). Ahmed-Yasin verfügt über einen stark eingeschränkten Wortschatz (Alter 2-4 Jahre). Auch hier werden erweiternde Sprachübungen durchgeführt.
Das Verständnis zum Gebrauch von Nomina, Verben, Adjektiven, Artikeln und Präpositionen ist kaum vorhanden. Konjugieren und Deklinieren ist (so gut wie) nicht möglich.
Mit freundlichen Grüßen

Begründung:

Im schulärztlichen Gutachten vom [REDACTED] 2007 und im sonderpädagogischen Gutachten (Eingang beim Schulamt am [REDACTED] 2007) wird bei Ahmed eine Sprachentwicklungsstörung in der Muttersprache vermutet, die in Verbindung mit einem verspäteten Zweispracherwerb zu einer Verzögerung in der Lern-, Sprach- und Persönlichkeitsentwicklung verursacht hat. Ahmed hat daher trotz durchschnittlicher Intelligenz erhebliche Probleme beim Einstieg in den Schriftspracherwerb. Er benötigt, um erfolgreich weiter lernen zu können, sonderpädagogische Förderung durch Strukturierungshilfen, intensive Zuwendung und individuelle Hilfen durch eine sonderpädagogische Fachkraft. Zusätzliche begleitende sprachtherapeutische Förderung ist unbedingt anzuraten.

Sprechzeiten: Buslinien: Rankverhimmeln:

Özel Eğitime Muhtaç Göçmen İşçi Çocuklarının Okul Sorunu (*Sonderschule* ve Göçmen İşçi Çocukları)

Berlin Teknik Üniversitesi Prof. Dr. Ali UÇAR

Bu kısa yazımızda özel eğitime muhtaç göçmen işçi çocuklarının okul durumunu incelemeye çalışacağız. Aslında özel eğitim sorunu çok karmaşık ve geniş bir konudur. Hele özel eğitimin çok geliştiği Almanya gibi bir ülke söz konusu olunca, konuyu çok kısa bir yazı ile anlatmak mümkün değildir. Buna rağmen işçi çocuklarına dönük olarak önemli gördüğüm bir kaç soruna değineceğim. Özel eğitimi kavram olarak paralı eğitim ile karıştırmamak gerekiyor. Türkçede özel eğitime muhtaç çocukların eğitimi ile ilgili olarak çeşitli kavramlar kullanılıyor: “Özel Eğitim”, “Engelliler Eğitimi”, “Özürlüler Eğitimi”, “Sakatlar Eğitimi” vs. Almanya da özel eğitimi yapan okullar için bir üst kavram olarak “*Sonderschule*” kelimesi kullanılır ve özür çeşidine göre on çeşit *sonderschule* var. Pratikte çok zaman bu on çeşit okul birbirine karıştırılır. Hele göçmen işçilerin bu okulları birbirinden ayırmaları çok zor. Çok anne-baba *sonderschule*’yi “geri zekalılar okulu” kabaca bir tabirle “deliler okulu” diye isimlendiriyor.

Bu on çeşit *sonderschule* içinde çok sorun yaratan bir tanesi var ve Almanca adı ile “*Sonderschule für Lernbehinderte*”, Türkçeye “Öğrenme güçlüğü olan çocukların özel okulu” veya “Öğrenme engelli çocuklar okulu” şeklinde tercüme edebileceğimiz okul. Bu yazımızda kullandığımız “*Sonderschule*” kavramını sadece bu özel okul çeşidi için kullandığımızı anımsatmam gerekiyor. Konuyu bu özel eğitim okulu ile sınırlı tutmamın nedenleri şunlardır: 1) Bu okula seçilen ve devam eden çocukların büyük çoğunluğu, gerek Alman çocukları olsun ve gerekse göçmen işçi çocukları olsun, fakir, ekonomik durumları zayıf olan ve toplumun alt tabakalarında yer alan ailelerden geliyor. 2) Bu okul çeşidi, yani “*Sonderschule für Lernbehinderte*” Almanya eğitim tarihinde en çok mahkeme davalarına konu olan bir okul çeşidi. Yani anne-babalar istemediği halde çocukları bu okula gönderilen anne-babalar mahkeme yolu ile dava açıp, çocuklarının haklarını korumak ve bu nedenle *sonderschule*’ye karşı çıkmak. Anne-babalar çocuklarının “*Sonderschule*” etiketi ile damgalanmasını istemiyor. Çünkü bu damgayı yiyen çocuklar artık toplumdaki dışlanmış oluyor. 3) Eğitim Bilimi ve daha doğrusu pedagojik açıdan üzerinde çok tartışılan bir okul çeşidi. Bu okulun dayanağı olarak kullanılan kavram “*Lernbehinderung*” (öğrenme engelli) tanımı üzerinde bir birlik sağlanamamıştır. Bu kavramın çok muğlak olması nedeni ile her tarafa çekilebilen ve duruma göre yorumlanan ve keyfiliğe açık kapı bırakan bir durum söz konusu oluyor. 4) *Sonderschule*’ler içinde en çok öğrencinin yığıldığı bir okul. Örneğin 2000 yılında Almanya’da bütün *sonderschule*’lere devam eden öğrenci sayısı 420.000 civarında. Aynı yılda “*Sonderschule für Lernbehinderte*” (öğrenme engelli) devam eden öğrenci sayısı 231.000’dir, yani oran olarak bütün *sonderschule* öğrencilerinin yarısından fazlası bu okula gidiyor. İşte bu saydığımız nedenlerden dolayı bu okul çeşidi en fazla sorun yaratan okul olma durumunu muhafaza ediyor.

Almanya’da 2000 yılında özel eğitim okullarına yerli ve yabancı olarak 419.744 öğrenci devam ediyordu. Bu öğrencilerin 62751 göçmen işçi ailelerinden geliyor. Yalnız “*Sonderschule für Lernbehinderte*” (öğrenme engelli) okula devam eden öğrenci sayısı Almanlarda 189.128, göçmen işçi çocuklarında bu rakam 41.792’dir. 2005 yılı sayılarında yabancı öğrencilerin sayısı biraz daha artmıştır. Bu sayıları ölçü olarak aldığımızda her 100Alman çocuğundan 3,9 ve her 100 yabancı işçi çocuğundan 6,6 çocuk *sonderschule*’lere, yani özel eğitim okullarına gönderiliyor. Şunu da hemen burada

belirtmem gerekiyor, son 30 sene içinde Alman öğrencilerinde bu oran değişmemesine rağmen, yabancılarda bu oran her sene artarak 2005 yılında %6,6 ulaşmıştır (1977 de bu oran %4,1 idi). Nerdeyse Almanların iki katına çıkmış durumda. Demek ki eğitim alanında ve özellikle özel eğitim alanında yabancı işçi çocuklarının durumunda olumlu bir gelişme değil aksine bir gerileme söz konusudur. Bu kötüleşme sadece federal düzeyde değil aynı zamanda eyaletler düzeyinde de açıkça kendisini gösteriyor. Bütün eyaletlerde ve özellikle “*Sonderschule für Lernbehinderte*” (öğrenme engelli) okula gönderilen göçmen işçi çocuklarının oranı o eyalette okula giden bütün yabancı öğrencilerin ortalamasının

“*Sonderschule für Lernbehinderte*”, *sonderschule*’ler içinde en çok öğrencinin yığıldığı bir okul. Örneğin 2000 yılında Almanya’da bütün *sonderschule*’lere devam eden öğrenci sayısı 420.000 civarında. Aynı yılda “*Sonderschule für Lernbehinderte*” (öğrenme engelli) devam eden öğrenci sayısı 231.000’dir, yani oran olarak bütün *sonderschule* öğrencilerinin yarısından fazlası bu okula gidiyor. İşte bu saydığımız nedenlerden dolayı bu okul çeşidi en fazla sorun yaratan okul olma durumunu muhafaza ediyor.

çok üzerindedir. Örneğin “*Sonderschule für Lernbehinderte*” okuluna giden göçmen işçi çocuklarının bazı eyaletlerdeki oranları şöyledir: Baden-Württemberg %36,5, Hessen %34,9, Nordrhein-Westfalen %27,9’dur. Bu sayılar aslında gerçeği tam göstermiyor. Çünkü elimizdeki istatistikler ölçü olarak “vatandaşlık” kavramını kullanıyor. Böylece Alman Vatandaşı olmuş binlerce çocuk bu istatistiklerin dışında kalıyor.

Şimdi akla hemen şu soru geliyor. Bu okullara neden bu kadar yabancı işçi çocuğu gönderiliyor? Acaba bu yabancı çocuklar hep “aptal” mıdır? Yoksa zekaları mı düşük?

Bu sorulara biraz da olsa cevap vermeye çalışalım.

SONDERSCHULE’YE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLER NASIL SEÇİLİYOR?

Önce bir teşhis ve tanı raporundan bazı pasajlar aktaralım.

“Berlin’de doğan Semra, misafir işçi ve çok çocuk sahibi olan bir Türk ailesinin çocuğudur. Okul olgunluğuna erişemediği için okula bir sene gecikmeyle ana sınıfına (*Vorschule*) alınmıştır. Almanca çok az biliyor. Yaptığımız teşhis ve tanı araştırmasında hiç Almanca bilmediğini tespit ettik. Dilden bağımsız olan testlerle yaptığımız araştırmalardan çok değişik sonuçlar çıktı. Ayrıca “Adam-Çizme-Testi de” uyguladık. Bu testlerin sonuçlarına göre Semra’nın düşük ile çok düşük arasında olan bir zeka derecesine sahip olduğu ortaya çıktı. Dil bilmediği için, dil ile ilgili yeteneklerini tespit edemedik. Fakat dil alanını da düşük yetenekli olduğunu tahmin ediyorum. Çünkü ana okulunda (*Vorschule*) hiç Al-

manca öğrenememiş. Bu sonuçlardan çıkarak Semra’nın “*Sonderschule für Lernbehinderte*” (öğrenme engelli) okulun 2. sınıfına alınmasını teklif ediyorum.” (Ucar, A: Benachteiligte ..., s. 161 vd.).

Bir teşhis ve tanı raporundan alınan bu kısa alıntı aslında, Alman Özel Eğitim Sisteminin göçmen işçi çocuklarına yaklaşımını ve bu husustaki sorunlarını açık ve seçik bir şekilde gözler önüne seriyor. Şimdi bu sorunları açıklamadan önce, teşhis ve tanı sistemindeki bazı aşamalara göz atalım. Almanya’nın federatif yapısı dolayısıyla eyaletler arasında ufak tefek farklılıklar olmasına rağmen genelde teşhis ve tanıda şu safhalardan elde edilen bilgiler

kullanılır:

- Doktor raporu
- Bilgi testleri
- Psikolojik testler

Doktor Raporu: Burada çocuğun öğrenme ve davranışlarını etkileyen tıbbi yani organik, biyolojik nedenler var mıdır? Örneğin duyu organları özellikle kulaklar, gözler tam işlevini yapabili-

yorlar mı? Burada da bazı sorunlar var. Hastasının dilini ve kültürel arka nedenlerini bilmeyen bir doktorun teşhisi ne kadar doğru olabilir? Bunlar üzerinde durmayacağım.

Bilgi Testleri: Bilgi testleri zeka testleri değildirler. Bu testlerle çocuğun okul bilgisi ölçülür ve dolayısıyla sınıf derecesi, yani hangi sınıfa gideceği tespit edilir. Burada da göçmen işçi çocuklarına dönük bazı sorunlar var. Fakat onlar üzerinde de durmayacağım

Psikolojik Testler: Aslında sorun yaratan testler bu testlerdir, ki genelinde zeka testleridir. Almanya da uygulanan bir sürü zeka testi var. Bunların hepsini burada inceleme olanağımız yok. Ancak yaptığımız araştırmalarda göçmen işçi çocuklarına en çok uygulanan bir kaç testin Almanca isimlerini vereceğim. Parantez içindeki sayılar, yaptığımız araştırmalarda söz konusu testin pratikteki uygulama oranını gösteriyor.

HAWIK (% 87,5)

Raven- CPM (%77,5)

Man-Zeichen-Test (% 75,0)

Snider Omen %5,0)

Peki, bu testler neden genellikle yabancılara uygulanıyor? Gerekçe olarak bu testlerin veya bu testlerin bazı bölümlerinin dil ve kültürel arka nedenlerden bağımsız oldukları

gösteriliyor. Yani çocuğun Almanca bilip bilmemesi veya başka bir kültür ortamında yetişmiş olması bu testlerin uygulanmasına engel teşkil etmez (*weil tests sprach- und kulturfrei sind*). Bu gerekçe bir çok okul yönetmeliklerinde var.

Bizce bu görüş doğru değildir. Çünkü bilimsel bir dayanağı yoktur. Böyle testlerle bir çocuğun zekasını tespit edemezsiniz. İnsan zekası

kişinin çok geniş bir potansiyelini kapsar. Testle ancak küçük bir alan hakkında biraz bilgi edinebilirsiniz. Ama küçük bir alan için elde ettiğiniz sonucu çocuğun geleceği için kullanamazsınız. Zeka testleri her ne kadar kültürel ve dilsel arka nedenlere bağlı olmadan yapıldığı düşünülse bile, testlerde kullanılan kavramlar, kelimeler, soru biçimleri, gösterilen resimler, figürler, renkler, şekiller, geometrik çizimler, olayların içeriği, düşünme biçimleri vs. Çocuğun yetiştiği dilsel ve kültürel ortamdan bağımsız olduğu düşünülemez. Testlerde yaptığımız bilimsel analizlerde bunu rahatlıkla tespit edebildik. Pratikte uygulanan testlerin hepsinin batı toplumların kültürel değerlerine göre biçimlendirildiği ortada (Ucar, A: Benachteiligt ... s. 159 vd.). Aslında bu konuyu daha iyi anlayabilmek için yukarıda adı geçen testleri tek tek ve her soruyu incelemek gerekiyor. Fakat bu kısa yazımızda bunu yapma olanağımız yok. Şunu da hemen belirtmem gerekiyor. Biz bir testin yapılmasına veya çocuklara uygulanmasına karşı değiliz. Önemli olan, testi ne için uyguluyoruz? Testin amacı nedir? Çocuğu teşvik etmek, geliştirmek, başarısını daha da yükseltmek için elbet test ve benzeri kontrol araçları kullanılacaktır. Ama çocuğu elemek, onu dışlamak, insanlar arasında bir hiyerarşik yapı oluşturmak için ve bu nedenle testi kılıf olarak kullanacaksan, o zaman böyle bir düşünceye nerde olursa olsun karşı çıkmak demokratik düşünen herkesin görevi olmalıdır. İnsanları geri zekalı- üstün zekalı gibi kategorilere ayırmak ve bu ayırıcılık için testleri kullanmak, ki bu olay Amerika tarihinde çok olmuştur, örneğin beyazlar hep üstün zekalı, Afrikalı siyahlar, Rus ve Polonyalı göçmenler ise düşük zekalı insanlar olarak damgalanmışlardır. Böylece sömürüye, ayırıcılığa, ırkçılığa gerekçe bulunmuş oluyordu

ANNE-BABALARIN TEPKİSİ

Göçmen işçi anne-babaların Almanya Özel Eğitim okulları hakkındaki bilgileri yok denecek kadar az. Az çok bilgisi olanların bilgileri de kulak dolması bilgileri. Bu nedenle çocukların haklarını savunmakta, onları desteklemekte ve uygun çözüm yolları bulmakta bir hayli zorluk çekiyorlar. Çocukları için *sonderschule* söz konusu olduğunda anne-babaların çok küçük bir kesimi hukuksal yollara baş vurmakla *sonderschule*'ye çocuğunun gönderilmesine karşı çıkmakta, ki yaptığımız araştırmalarda bu oran %2 civarındadır. Hatta bazı anne-babalar, çocuklarının *sonderschule*'ye gittiklerinin bile farkında değiller. Okul okuldur diyorlar. Bazıları da, okul mecburiyeti olmasına rağmen çocuğu *sonderschule*'ye göndermiyor. Yahut apar topar çocuğu Türkiye'ye gönderiyor bir süre orada kaldıktan sonra tekrar Almanya'ya getirip başka bir okula yazdırmaya çalışanlarda var. Hatta çocuğun yaşını büyüterek, yani

okul zorunluluğu dışına çıkararak, *sonderschule*'den kurtarmaya çalışanlarda yok değildir. Bazı anne-babalarda, *sonderschule*'ye gönderilme nedenini çocukta arayarak ve bu nedenle çocuğa çeşitli cezalar uygulayarak, tepkilerini dile getirmektedirler.

Görülüyorki anne-babaların *sonderschule*'ye karşı tepkileri çoğu zaman Alman okul sistemini iyi tanımadıklarından kaynaklanıyor.

DİL SORUNU VE SONDERSCHULE

Yukarıdaki teşhis ve tanı raporunda da görüldüğü gibi, uygulamada Almanca bilmediğinden dolayı *sonderschule*'ye gönderilen çocuk sayısı az değildir. Aslında dil bilmemek *sonderschule*'ye gönderilme nedeni olamaz. Bu durum bir çok okul yönetmeliklerinde de düzenlenmiş olmasına rağmen, uygulamada tersi bir durum söz konusu.

Aslında çocuk dil bilmediği için zamanla çocukta öğrenme ve davranışlarında sorunlar çıkmaya başlıyor ve gerekli önlemler zamanında alınmazsa, testlerden geçirilir ve böylece çocuk *sonderschule*'ye gitmek zorunda bırakılır. Peki normal okul ki genelinde ilkököl oluyor, çocuğun öğrenmesini ve davranışlarını doğrudan etkileyen Almanca'yı neden öğretmiyor? Sorusu önümüze çıkıyor. Bu şu demektir. Normal okul dil öğretme ile ilgili görevini yapamıyor ve çözüm için *sonderschule*'ye havale ediyor. Ama *sonderschule*'nin asıl görevi dil öğretmek değildir. Böylece bir okul yapamadığını başka okula gönderiyor ve çocuklar orada *sonderschule* damgasını yiyerek ve okul mecburiyetinde doldurarak hiç bir şeye yaramadan sokağa atılmaktadırlar.

NELER YAPMALI?

Alman ya okul sistemi üzerinde yapılan tartışmaların odak noktalarından birisi ve bence

çok önemli olan Özel Eğitim teşkil etmektedir. Tartışılan konu şu: Özürlü olan çocukların okul eğitimi, özürlü olmayan çocuklarla BİRLİKTE mi yapılınsın, yoksa özürlü çocukları özürlü olmayan çocuklardan ayırarak (SELEKTION) özür türüne göre kurulmuş özel okullarda mı, yani *sonderschule*'lerde mi yapılınsın. Bugünkü geçerli olan özel eğitim sistemi ikinci görüş üzerinde kurulmuş, yani özürlülerin eğitimi normal okullardan ayrı olan on çeşit *sonderschule*'de yapılmaktadır.

BİRLİKTE EĞİTİM (*Gemeinsamer Unterricht, Integrative Erziehung, Inklusion* gibi kavramlar Almanca da kullanılıyor) ilkesinin Almanya'da yerleşmesi demek okul sisteminin köklü bir reformdan geçmesini gerektiriyor. Sendikalar, sivil örgütler, demokratik düşünen bilim adamları, sol siyasal partiler bu yönde

yoğun çalışmalar yaptıklarını da söyleyelim. Bizce Birlikte Eğitim (Türkiye'de Kaynaştırılmalı Eğitim deniliyor) en doğru görüştür, çünkü birlikte eğitim özürlü olanlarla özürlü olmayan insanlar arasındaki ayırıcılığı kaldırdığı gibi, herkese eşit muamele yapılmasını, her çocuğa gelişmesi için kendine uygun imkan tanınması ve böylece barışçı toplumsal yaşama da katkıda bulunmuş oluyor. Böyle bir sistemle yerli yabancı ayırımı da aza indirgenmiş olur. Yani integratif bir eğitim sistemi ile bugünkü *sonderschule*'nin ve özellikle göçmen işçi çocukları açısından beraberinde getirdiği çok sorun çözülmüş olacaktır.

Bu gün bir çok Avrupa ülkesi, elemeci ve ayırıcılık okul sistemlerini değiştirerek, integratif, yani birlikte eğitim sistemine dönüştürmüşlerdir. Örneğin, İsveç, Norveç, Finlandiya, Danimarka gibi. Mesela Norveç okullarında özürlü çocukların %92 birlikte eğitilir. Almanya'da da birlikte eğitim yönünde gelişmeler var. Bazı eyaletlerde örneğin Berlin Eyaletinde birlikte eğitim gören özürlü çocukların oranı % 15 tir. Berlin yeni okul yasası bu hususta küçük bir ilerleme yapmıştır. Özürlü çocukların anne-babalarına *sonderschule* ile normal okul arasında sınırlı olsa bir seçim hakkı getirmiştir. Federal Anayasanın 3. maddesinde yapılan bir değişiklikle insanlar arasında özürü dolayısıyla ayırıcılığın yapılmasını yasaklamıştır. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu özürlü kişilerin haklarının korunmasına dair bir andlaşma hazırlamış ve çok üye ülke bunu imzalamış ve yürürlüğe koymuştur. Bu Andlaşma (UNO-Konvention für die Rechte von Menschen mit Behinderungen) Ocak 2009 tarihinden itibaren Almanya içinde geçerlidir. Andlaşma, özürlü insanlarla özürlü olmayan insanların birlikte eğitimini ve üye ülkelerin birlikte eğitim doğrultusunda okul sistemlerini değiştirmeleri öngörülmüştür.

Fakat bu olumlu gelişmeler bir sonuç doğuruncaya kadar çok zaman geçeceğe benziyor. Okul reformu tartışmaları çerçevesinde, bizce Öğrenme Engelli Okullar (*Sonderschule für Lernbehinderte* bazı eyaletlerde *Förderschule* de diyorlar) derhal kapatılmalı ve normal okullara entegre edilmelidir. Bazı eyaletler bu çeşit okulların kapatılmasını planlamış durumdadır.

Kaynak:

Ucar, A. : *Benachteiligt: Ausländische Kinder in der deutschen Sonderschule*, 1996

Ucar, A: *Bildungssituation der Kinder und Jugendlichen mit Migrationshintergrund* (Vortrag auf der Tagung der Friedrich-Ebert-Stiftung Berlin am 7. Mai 2009 in Zusammenarbeit mit Berliner Institut für interkulturelle Arbeit)

Landeshauptstadt-Hanover-Oberbürgermeister (Hrsg.): *Sonderpädagogik oder Pädagogik der Vielfalt? Dokumentation der Fachtagung* am 29.9.2003

	Öğrenci Sayısı	%
Toplam öğrenci	9.183.811	
Alman	8.331.148	
Yabancı	852.663	
Förderschule	390.180	
Alman	330.346	3,96
Yabancı	59.834	7,02

Türkiye Yurttaşları Öğrencilerin Okullara Dağılımı (2007/2008)		
	Öğrenci Sayısı	%
Toplam	381.459	-
Grundschulen	143.338	37,58
Hauptschulen	87.698	22,99
Realschulen	45.967	12,05
Gymnasien	28.387	7,44
Integrierte Gesamtschulen	34.784	9,12
Kollejler	239	0,06
Waldorf Okulları	167	0,04
Förderschule	Toplam	25.409
	Öğrenme özürlü	14.350
		3,76

Misafir İşçilikten Üniversiteye

Alman eğitim sisteminde başarılı ikinci kuşak Türkiyeli gençler

Ebru TEPECİK

Bu kısa metnin temeli, Göttingen üniversitesi, sosyoloji bölümünde doktora tezi olarak onaylanan bir araştırmaya dayanıyor. “*Başarılı Göçmenler – İkinci Kuşak Göçmen Gençlerin Eğitim Başarısı*” başlığı aktındaki doktora tezinin teması, biyografik (*biographietheoretisch*) bir araştırma metoduyla ele alınmıştır. Bu araştırma kapsamında onbeş Türkiye kökenli üniversite öğrencisi ve akademisyenlerle yüzyüze biyografik röportajlar (*biographisch-narrative Interviews*) yapılarak, onların yaşam ve başarı öyküleri analiz edildi. Çoğu ikinci kuşaktan oluşan bu üniversitelilerin aileleri, yetmişli yıllarda işçi göçü sürecinde konuk işçi konumunda Almanya’ya gelmişlerdi. Bu üniversiteli gençler (kimi Türkiye, kimi Almanya doğumlu), okul yaşamının büyük bir kısmını Almanya’da geçirmiş ve burada üniversiteye giriş diplomasını (*Abitur*) almayı başarmışlardır (*BildungsinländerInnen*).

Başarısız, sorunlu göçmenler perspektivi

Yetmişli yıllardan bu yana Almanya’daki göçmen çocukların eğitim sorunları, hatta başarısızlıkları pedagojik, akademik ve toplumsal alanda her zaman tartışma konusu olmuş ve bir türlü çözümlenemeyen bir toplumsal sorun durumuna getirilmiştir. Göçmen çocukların Alman eğitim sistemindeki başarısızlık teması, özellikle Türkiyeli çocuklar ve gençler üzerinden tartışılmış ve çoğu kez başarısızlık örneği olarak gösterilmiştir. Türkiyeli göçmen çocuklar ve gençlerin genel olarak lise düzeyi okullardaki oranının düşük ve “*Haupt ve Sonderschule*” gibi okullardaki oranın yüksek olduğu bir gerçekliktir. Ne yazık ki, Almanya’daki “*Diskurs*”, bu konuda da birçok alanda olduğu gibi, Türkiyeli göçmenlere dönük sabitlemiş ve sorunlu grup olarak zihinlerde yerleşmiş bulunuyor. Oysa son onbeş yirmi yıldır Almanya’daki yüksek öğrenimde çok olumlu gelişmeler var, ve birçok Türkiye kökenli genç yüksek okul ve üniversitelere giriş yapıyor. Bu başarılı tablo, ne yazık ki, toplumsal, pedagojik ve bilimsel alanda göz ardı ediliyor – yada söz konusu olmuyor. Buna ek olarak, bu alanlarda Türkiyeli göçmen aileler yıllarca çocuklarının Almanya’da okul ve eğitim gelişimi ve katılımında bir engel veya olumsuz etki olarak görüldü ve çocukların topluma entegre olmalarına köstek oluşturdularını vurgulandı.

Türkiye kökenli göçmen ailelerde “kültürel Kapital” ve başarılı ikinci kuşak gençler

Benim araştırmam bu verilere iki konumda karşıt bir örnek oluşturuyor. İlki; tezimde başarılı göçmen gençler ve eğitimdeki başarıları ön planda olmasıdır. İkincisi; Türkiyeli göçmen ilk kuşak aileler, bu başarıda çok önemli bir unsur ve etken olarak ortaya çıkıyorlar. Bu araştırmanın en önemli bulgularından biri, Türkiyeli göçmen ailelerde eğitime dönük etkenlerin ve verilerin var oluşudur. Bu ailelerde, çocukların eğitim ve okul başarılarını yüksek düzeyde etkileyen eğitime dönük bir bilgi birikimi ve eğilimi vardır. Bu birikim, “göçmen spesifik bir kapital” veya – *inkorporiertes/içselleştirilmiş* – “kültürel Kapital” (*Bourdieu 1983*) olarak tanımlanabilir.

Bu “kültürel kapital” kapsamında, ailelerde eğitime ve okumaya dönük olumlu bir eğilim, yaklaşım veya ilgi, yüksek eğitim beklentileri, çocukları okumaya “motive etmek” ve daha çeşitli destek unsurları barındırmaktadır. İlk kuşak Türkiye kökenli göçmen ailelerin çoğunun sosyoekonomik statüleri düşük olmasına karşın, bu aileler, kendi olanakları doğrultusunda, çocukların eğitimini değişik tarzlarda destekliyor ve başarılı olmalarına geniş oranda etken oluyorlar. Göçmen ailelerdeki okula dönük destek unsurları, genel orta sınıf Alman ailelerin çocuklarına verdiği eğitim desteğinden değişik ve farklı nitelikte oluyor. Örneğin, okumaz yazma bilmeyen kırsal kökenli bir annenin kızını tüm ev işlerinden uzak tutup, akraba baskısına karşın yüksek okula gitmesine tüm olanaklarını seferber etmesi; ya da, başka bir anne babanın düşük almanca bilgisine karşın, hergün düzenli ders kontrolü yapıp, öğretmenlerle bağlantıya geçmesi gibi. Birçok ilk kuşak anne baba, kısıtlı olanaklara karşın birçok alanda ve çeşitli tarzda çocuklarına eğitimin önemini aşılayıp, hatta, bazen baskı yaparak onların başarılarına katkıda bulunmuşlardır. Tüm bu destek unsurları ve aileden kaynaklanan etkiler röportaj analizlerinde ve gençlerin kendi deyimlerinde apaçık ortaya çıkıyor. Önemli ikinci bir sonuçta; araştırdığım grubun ailelerinde kuşaklar arası bir eğitim misyonunun (*intergenerationaler Bildungsauftrag*) kuşaktan kuşağa iletilmiştir. Bu eğitim misyonunu, önceki kuşakların hem Türkiye toplumunda yaşam deneyimlerinin, hemde Almanya’ya göçün ve bu toplumda göçmen olmanın deneyim ve izlerinin oluşturduğu ortaya çıkıyor. Örneğin, ilk kuşak kadınların çoğu geldikleri bölgelerde eğitimden yoksun kalmış, hatta, engellenmişlerdir. İlk kuşaktaki bu özlem, eksiklik veya engellenme duygusu göçmenlik deneyimleriyle de pekişmiş ve bu özlem eksikliğinin çocuklar tarafından karşılanma veya giderilme gereksinimi gelişmiş ve bir ailesel misyon konumunda ikinci kuşak yönlendirildi. Bu eğitim misyonu, aile içinde çocuklar tarafından – yıllar ilerledikçe – benimsenmiş, üstlenilmiş, diğer destek unsurlarıyla birlikte çocukların eğitime dönük eğilimlerinin güçlenmesini sağlamıştır.

Yüksek ailesel ve bireysel potansiyeller

Başarılı ikinci kuşak Türkiyeli çocuklar ve gençlerin eğitim başarılarının ardında; okul, çevre ve bireysel potansiyel gibi faktörlerin birleşiminde ailedeki etkenler ve destek unsurları, başarı öykülerinde çok önemli bir yere ve işleve sahiptirler. Aynı zamanda, göz ardı edilemeyecek bir noktada, bu gençlerin (bir takım araştırmalarda da değinildiği gibi; örneğin, *Badawia 2003*, *Hummrich 2002*, *Pott 2002*) özel, bireysel potansiyellere sahip oldukları ve başarı yolunda bu özelliklerini etkili bir tarzda kullanıp geliştirmeleridir; azim ve çalışmanın yanı sıra, tüm zorluklara karşın yılmamak, özgüvenli ve kararlı olmak gibi. Başarının uzun ve engeli sürecinde bu gençler çeşitli engeller, eksiklikler ve zorluklarla savaşımın yanı sıra, iki kültür arasında bir denge kurup, farklı beklentileri karşılayıp, bireysel hedeflerini de gerçekleştirmeyi başarmışlardır. “Misafir İşçilik”ten Üniversiteye giden yolda, sosyal konum değişiminin getirdiği zorlukları ve beklentileri kendi yaşamlarına entegre etmek için uğraş ve caba vermişler ve vermektedirler.

Tiyatroda Kültürler Arası Etkileşim

Zehra İpşiroğlu’nun *Tiyatroda Kültürler Arası Etkileşim* adlı kitabı, yazarın son zamanlarda Türkiye’de ve Almanya’da tiyatro üzerine yazmış olduğu çeşitli inceleme, deneme ve eleştiri yazılarından oluşuyor. Üç bölümden oluşan kitap içerdiği bir çok oyun incelemeleriyle okuyucuya zengin bir yelpaze sunuyor.

Türkiye’de tiyatronun tarihsel gelişimine ilişkin genel bir değerlendirmeye başlayan ilk bölümde yazar dramatik tiyatrodan günümüz çağdaş tiyatro akımlarına değin geçen süreci ve son yıllarda Almanya’da tiyatrolarda yaşanan gelişmeleri sorgulayarak eleştirel bir bakış sunuyor. Bu bağlamda Almanya’da 70’li yılların coşkuyla izlenen oyunlarından günümüz modern dünyasının yorgun, bitkin ve kasvetli oyunlarına geçişi değerlendiriyor.

İkinci bölüm Murathan Mungan’ın *Ge-yikler Lanetler*’inden Max Frisch’in *Bierdermann ve Kundakçılar*’ına, çeşitli oyun incelemeleri ve sahneleme eleştirileri ve Haldun Taner’den Rıfat Ilgaz’a bir çok yazara ilişkin yazıdan oluşuyor.

Üçüncü bölüm kitaba da adını veren eğitimde tiyatro başlığı altında toplanıyor. Bu bölümde yazar, günümüzde yaratıcılığın, üretkenliğin ve çözümleyici düşünmenin her alanda öneminin giderek arttığına dikkat çekerek özellikle de öğretim alanında çağdaş bir eğitim anlayışı çerçevesinde yaratıcı çalışmaların yaygınlaştırılması gerektiğini vurguluyor. Bu bağlamda Essen Üniversitesi Türkçe Bölümü öğrencilerinin hazırlayıp uyguladığı bir çok yaratıcı çalışmayı ayrıntılı olarak inceleyip değerlendiriyor. Göçmen kadınlarla uygulanan Forum Tiyatrosu örneklerinden, üniversite öğrencilerinin kendi yaşamlarını konu alan tiyatro gösterilerine kadar bir çok uygulama örnekleri okuyucuya sunuluyor. Oyunlarda işlenen ataerkil yapılanma, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, kültürel çatışma izleklerine eleştirel bir bakış getiriliyor.

Tiyatroya ilişkin bir çok eleştiri ve inceleme yazısı içeren kitap, tiyatro adına yalnız geçmişten günümüze ışık tutmakla kalmıyor tiyatronun genç kuşaklara ulaşması ve eğitim alanında kullanılmasının eğitimde yaratıcı çalışmalar adına gerekliliğini vurguluyor. Bu bağlamda yeni, genç ve dinamik öğretmenlere ve öğretmen adaylarına da yol gösterecek nitelikte bir kitap olduğunu düşünüyorum.

Deniz Yardımcı

Eğitimde Tiyatro

Zehra İPŞİROĞLU

Duisburg-Essen Üniversitesi Türkçe Bölümünde ikibinli yıllardan bu yana eğitimde tiyatro çalışmalarını sürdürüyoruz. Eğitimde tiyatro doğaçlamaya dayanıyor. Doğaçlamayla bir sorundan ya da bir konudan yola çıkılarak kurmaca bir durum yaratılıyor ve bu durum rol paylaşımıyla canlandırılıyor. Katılımcıların sürekli rol değişimiyle, günlük yaşamlarından canlandırabilecekleri kesitler, kendilerini başkalarının yerine koyma koyma yetilerini geliştiriyor, böylece farklı roller ve söylemler aracılığıyla bir sorunu yalnızca kendi açılarından değil, başka açılardan da görüp değerlendirebiliyorlar. Eğitimde tiyatrodaki gözlemcilik kadar önemli olan, empati yetisinin geliştirilebilmesi. İnsanlar nasıl konuşuyorlar, nasıl davranıyorlar, davranışlarının ardında ne tür nedenler yatıyor, hangi söylemlerin etkisi altındalar, hangi değerlere bağlılar, ilişkilerdeki çatışmalar nasıl ortaya çıkıyor gibi sorular yüzeyde görünenin ardında olanı anlamamızı sağlıyor.

Bu tür çalışmalar çok gerçekçi bir düzlemde geliştirileceği gibi, taşlama, tersinleme, soyutlama vb. tekniklerden de yararlanılarak sürdürülebilir. Amaç bir sorunu abartma, çarpıtma, parodi yoluyla yabancılaştırarak alışılmadık bir açıdan sergilemek. Çalışmalar bu doğrultuda geliştirecekse, reklamlardan masallara, karikatürlerden çizgili roman ve video kliplerine değin parodiye uygun olan her tür malzemeden yararlanılabilir.

Eğitimde tiyatro çalışmalarında farklı yöntem ve tekniklerle yaratıcılıkla eğitim ve öğretimi bütünleştirmeye çalışırken kısa bir süre önce yitirdiğimiz ünlü tiyatrocunun Augusto Boal'ın Ezilenlerin Tiyatrosu kuramı bizlere yepyeni bir ufuk açmıştı. Tiyatro aracılığıyla kendi ülkesindeki geniş halk kitlelerine, okuma yazma bilmeyenlerden ezilen alt katman kadınlarına değin çeşitli gruplarla ulaşmaya çalışan ünlü Güney Amerikalı tiyatrocunun Augusto Boal'ın tiyatrosu ezilenlerden ve sömürülenlerden yanadır tiyatro aracılığıyla onların sorunlarına çözümler üretmeye, onları bilinçlendirmeye çalışır. A. Boal tiyatrosunda izleyici de etkin bir konumdur, böylece izleyiciler ve oyuncular oyunu birlikte oluştururlar.^[1] Çalışmalarımızı Augusto Boal'ın kuramına dayandırırken, amacımız hem çocukların ve gençlerin dünyasını bulgulamak, onların özgün seslerini yakalamak, hem de onların yaşadıkları dünyayı daha iyi irdeleyebilmelerini sağlamaktır. Daha somut bir deyişle katılımcıların yaratıcı gizil güçlerini ve eleştirel düşünme, irdeleme ve çözümlenme yetilerini etkin kılmaktır.

Üniversite bünyesinde yıllarca sür-

dürülen bu çalışmalarda yüksek öğretim öğrencilerinden de beklenen alışık olmadıkları bir etkinliktir. Bu alanda kendilerini yetiştirmek isteyen gençlerin kendi düşünme ve çözümlenme yetilerini ve yaratıcılıklarını etkin kılmayı ve kuramla uygulamayı bütünleştirmeyi öğrenmeleri gerektiği gibi okullarda yapılan her çalışmanın bir ilk olduğunun da bilincinde olmaları ve bunun heyecanını duyumsayabilmeleri ve sorumluluğunu üstlenebilmeleri gerekiyordu. Deneysel ve yaratıcılık eğitimde tiyatrosunun temelini oluşturduğundan, her çalışma yepyeni bir yaşantı sunuyordu. Ve her yaşantıyla birlikte hep birlikte aşılması gereken yeni yeni sorunlar oluşuyordu. Bu açıdan da bu çalışmalar büyük bir özen, disiplin, süreklilik kimi kez de özveri gerektiriyordu.

Ezilenlerin Tiyatrosu temel taşı oluşturulan Forum Tiyatrosu bizlere özellikle yol gösterici olmuştu. Forum Tiyatrosu'nda güncel bir sorun doğaçlama yoluyla canlandırılıyor, sonra da izleyicilerin katılımıyla sahnede canlandırılan soruna çeşitli çözüm önerileri aranıyor. Böylece sürekli rol değişimiyle aynı oyunun farklı çeşitlemeleri oynanıyor. İzleyicinin etkin katılımını öngören Forum Tiyatrosu aracılığıyla hem kendimizi, içselleştirdiğimiz değerleri, rolleri, gelenekleri, tabuları, hem de yaşadığımız çevreyi, toplumu daha iyi anlamaya olanağını buluyorduk. Sorun odaklı bir anlayışı gündeme getiren bu tiyatrodaki çocukların ve gençlerin ilgisini çekecek bir sorun seçilerek hedef gruba oynanıyor ve sonra da izleyici çocukların katılımıyla gündeme getirilen soruna çözüm üretilmeye çalışılıyordu. Bu çerçevede içinde okullarda çocuklara yönelik gösterilerde aile içi çözümlenme, anne ve babanın ayrı yaşamasından dolayı çocuğun yaşadığı baskı ve ayrımcılık, kız erkek ayrımcılığı, yabancı düşmanlığı, şiddet, kuşaklar arası kopukluk, ailelerin çocukların üzerinde yarattıkları baskılar, meslek seçiminde gençlerin güdümlenmesi, çıkarıcılık ve ikiyüzlülük, çevre ve mahalle baskısı gibi sorunlar tüm çarpıcılığıyla gündeme geliyordu.

Ancak Almanya'daki Türklerle sürdürülen çalışmalarda gündeme farklı biçimlerde gelen temel sorun hep toplumsal cinsiyet sorununda odaklaştığından, zamanla doğrudan kadınlara yönelik çalışmalara da ağırlık vermeye başlamıştık. Örneğin erkil aile yapılanmasının sorgulandığı bir Forum çalışmasında ithal gelin sorunu gündeme gelmişti. Oyunumuzda Almanca koca bulup Türkiye'den Almanya'ya gelen gelin artık elini ete süte değdirmeden yaşayabileceği hayalindedir; dil öğrenecek, okuyacak, belki para kazanabileceği bir uğraşı bile ola-

caktır. Ancak evdeki pazarlık çarşıya uymaz. Gelin Almanya'ya gelip de kayınvaldenin eline düştüğü anda bütün hayalleri bir anda uçurur. Pısrık kocası ve ailesi tarafından öylesine kuşatılmıştır ki, nasıl kurtulacağını bilemez. Köln'deki gösterinin bu aşamasında, insanın içine işleyen derin bir suskunluk tan sonra izleyen kadınlar ağlamaya başlamışlardı. Ama düşler dünyasında olmayacak şey yoktur burada da farklı çözümler üretilmişti.

Böylece bir anda izleyiciler oyuncu, oyuncular izleyici olup, kadınlar kıkırdaşmalar, kahkahalar arasında kendilerini sahnede bulmuşlardı. Kadınlar çıkış arayışı içinde rolden role giriyorlar, her biri ünlü komedyenlere taş çıkartacak bir oyunculuk sergiliyordu. Roller sürekli değişiyor, kimi kayınvalde oluyordu, kimi gelin, kimi görünmece, kimi koca... Çatışmanın biçimi sürekli değişiyor ama özü bir türlü değişmiyordu. Çözüm bulmak hayal düzlemin de bile olsa hiç de kolay değildi. Sahnede oynanan oyunun her çeşitlemesinde saldırı, şiddet, korku, baskı ve bol bol gözyaşı vardı. Ama sorular da vardı: Sorun kimde kayınvalde de mi, kocada mı, gelinde mi, yoksa bu ilişkileri körükleyen feodal gelenekler de mi? Gelenekler değişebilir mi, nasıl?

Kadınlarla yıllardır uyum çalışmasını sürdüren sosyal danışman Nurten Kuma göre, bu oyun sayesinde kadınlar ilk kez kendi sorunlarını böylesine açık yüreklilikle tartışabiliyorlardı. Oyun sonrası yapılan tartışmada göçmen kadınlardan birinin Doğruyu söyleyin, içimizde kocasından dayak yememiş bir kadın var mı? sorusu şimdiye değin tabu olan bu konuyu birden bütün çıplaklığıyla gündeme getirmişti. Aynı oyun üniversite çevresinde oynandığında, göçmen kökenli üçüncü kuşağın tepkisi göçmen kadınlarınkinden farklıydı. Gözyaşı yerine direnme, tartışma ve başkaldırı vardı. Bu böyle ama hep böyle kalmalı mı sorusu yeni çözümler ürettiyordu.

Dilin bir baskı ve ezilme aracı olmaktan çıkıp, diyaloga dönüşmesinden kadınlar arası dayanışmaya kadar farklı çözümler getiriliyordu. Toplumsal cinsiyet sorunun üstüne okullarda gençlere yönelik çalışmalarda da önemli durduk. Her Forum Tiyatrosuyla yeni bir yaşantı ve deneyim alanı oluşuyordu. Kimi kez somut çözüm önerileriyle Forum Tiyatrosunun ana hedefine ulaşabiliyorduk, ama çoğu kez de sadece bir tartışma alanı yaratarak sorunları gündeme getirmekle yetiniyorduk. Özellikle erkil yapılanmanın aşırı derecede içselleştirildiği tutucu ortamlarda herkesi doyuracak bir çözümü bulmak kolay değildi çünkü, ama en azından kafamızdaki tabuların sorgulan-

masını sağlanıyordu.

Gençlerle yapılan Forum Tiyatrosu'nda gündeme gelen temel sorun kız erkek ayrımcılığıydı. Örneğin baba işsizdir. Üniversiteye giden çocukların giderek yükselen üniversite harçlarını karşılayacak parası yoktur. Bu nedenle kız ve erkek çocuk arasında ayrımcılık yaparak kızın okumasını engellemek ister. Bu durumda kız nasıl çıkmazdan kurtulacaktır? Ya da kız hukuk okumak istemektedir ama aile kızı bir an önce evlendirerek borçlarını ödemek istediğinden, kızın okumasına kesinlikle karşıdır. Bu durumda kız ne yapacaktır?

Çözüm önerilerinde dikkati çeken, çözümün genellikle hep anneden beklenmesiydi. Anne babayı ikna etmeye çalışırken kimi kez başarılı oluyor, kimi kez de erkil düzenin kurallarını kıramadığı için tam bir çıkmaza giriyordu. Sözelimi kızına üniversite harçlığını sağlayabilmek için anne babadan izin alarak dışarda çalışmaya başlar. Ancak bu kez kurban durumuna düşen annedir, çünkü hem günde on iki saat çalışmakta hem de ev işlerinin ağır yükünü tek başına kaldırmakta aşırı derecede zorlanır. Bu durumda ne olacaktır? Anne dışarıda çalışmaktan vaz mı geçecektir yoksa kız mı okumaktan vaz geçecektir, yoksa baba mı davranışını değiştirecektir?

Sahnelediğimiz bu gösteride evde boş oturan işsiz babanın ev işlerini üstlenerek anneye yardımcı olması önerisi inanılmaz bir tepkiyle karşılanmıştı. Katılımcı ve izleyiciler in pek çoğu sorunun önemini görüyor, ancak iyice içselleştirilmiş olan kadın erkek rollerinin sorgulanmasından duyduğu tedirginliği de açıkça gözler önüne seriyordu. Böylece herkesi tatmin edilecek bir çözüm bulunamadı ama en azından erkil aile düzenindeki rollerin sorgulandığı hararetli bir tartışma ortamı yaratılabildi.

Almanya'da eğitimde tiyatro alanında sürdürülen çalışmalar çerçevesinde Biyografik Tiyatro da önemli bir yer tutuyor. Essen Üniversitesinde çalışmaya başladıktan sonra Türk kökenli üçüncü kuşak işçi çocuklarının yaşam öykülerini toplamaya başlamıştım. Bu öykülerin içinden zamanla bir eleme yaparak *Özgürlük Yolları* (Çınar) kitabımı kaleme aldım. 2008 Abdullah Baştürk İşçi Edebiyatı Ödülü'nü kazanan bu kitapta yer alan öyküler bir tiyatro gösterisine de uygun bir malzeme sunuyordu. Böylece yaşam öykülerinden yola çıkarak doğaçlama çalışmalarını geliştirilebilecek bir tiyatro oyunu kurguladım. Bu oyun Theater an der Ruhr'un tiyatro eğitimcisi Bernhard Deutsch tarafından yaklaşık üç yıl süren tiyatro atölye çalışmalarında giderek geliştirildi ve sonunda *Özgürlük Yolları* sahnelendi. Önce Theater an der

Ruhr'da gösterilen sonra da Ruhr bölgesinde turne yaparak büyük beğeni kazanan bu oyunda gençler kendi yaşamlarını, düşlerini, sorunlarını, çatışmalarını ve savaşmalarını özgün bir biçimde anlatıyorlardı. Belgelere dayanarak geliştirilen ancak gerçeküstü ve kara mizah öğelerine de geniş çapta yer veren bu gösteride temel sorun modern yaşamla gelenekler arasındaki çatışmada düğüm leniyordu. Sahnede canlandırılan ise bu çatışmayı aşmayı binbir güçlükle başa rabilenlerin öyküleriydi.

Eğitimde tiyatroyla şimdiye değin Türkiye'de İstanbul'un kenar semtlerindeki ve Fethiye'deki okullarda ve Almanya'nın Ruhr bölgesindeki işçi çevresinde başta çocuk ve gençler olmak üzere çok geniş bir çevreye ulaşabildik.

Başlangıçta Türkiye'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dramaturgi ve Tiyatro Eleştirme Bölümünde bu çalışmalarını sürdürürken, o yıllardaki üniversite yönetiminin bağnaz ve gerici tutumunun bilincinde olduğumdan, çağdaş bir yaşam biçimini ve demokratik bir duruşu benimseyen Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneğiyle birlikte çalıştığımızı bile özenle gizliyordum. Amacımız öğrenci odaklı bir eğitim anlayışı içinde, hiçbir dayatma yapmadan eleştirel düşünebilen ve sorgulayabilen, her gördüğünü olduğu gibi kabul etmeyen ve kendi yaratıcı gizil gücünü keşfeden bireyler yetiştirmektir. Buna gelen olumsuz tepkiler de doğal olarak yoğundu.

Ne var ki bu tepkilerin ardındaki ideolojiler farklıydı. Geleneksel ve tu-

tucu bir çevre bu çalışmalara kendi ideolojisine birebir ters düştüğü için doğal olarak karşı çıkarken, göreceliği (yani herkes kendi yağında kavrulmalı gibi bir görüşü) dünya görüşü olarak içselleştirmiş eliter postmodern bir çevre de (ki bunların içinde ne yazık ki tiyatrocular da azımsanamayacak kadar çok) bu çalışmalarını ya önemsemiyor, dahası açıkça karşı çıkıyordu. Bundan birkaç ay önce İstanbul Üniversitesinde yaptığımız açık oturumda da dinleyicilerden gelen kimi tepkiyi, örneğin "Siz de kendi ideolojinizi dayatmak istiyorsunuz!" buna örnek getirebilirim. Çünkü bu tür bir tepkinin ideolojik bir saptırmadan başka bir şey olmadığını düşünüyorum. Yaklaşık yirmi yıldır sürdürdüğümüz bütün bu çalışmaları yönlendiren tek güç insan-, kadın-,

çocuk- haklarına saygılı bir duruş. Türkiye'de yıllardır süregiden otoriter ve ezberci eğitim sistemine sanat ve tiyatro aracılığıyla karşı bir seçenek oluşturmayı amaçlıyoruz. Kuşkusuz bu hiç de kolay değil, çünkü sorun sadece öğrenimde değil, kendini toplumun her alanında gösteren otoriter, baskıcı ve erkil yapılanmada odaklaşıyor. Bunun da yüzyılların getirdiği geleneklere dayandığını ve dünden bugüne değişmesinin kolay olmadığını biliyoruz. Ama en azından kendi koşullarımız, olanaklarımız ve birikimimiz çerçevesinde, bu alanda çaba göstermeye çalışıyoruz.

[1] Nihal Kuyumcu, Augusto Boal Tiyatrosu, Ankara Kültür Bakanlığı yayınları 2001.

Mehmet Daş'a Özgü Entegrasyon

Ulüm Tiyatrosu Sedat KINCI

Anadolu halkı günlük yaşamın zorluğuna, Karagöz'le, Meddah'la, köy seyirlik oyunlarıyla katlanmış asırlarca ve bunların yardımıyla başına gelenleri sineye çekebilmiş. Türkülerle nefes almış, halk ozanlarından aldığı güçle hazmedebilmiş yasadıklarının. Aydın Engin yıllar evvel Karagözü, Meddahı, Ortaoyununu da getirmiş beraberrinde ve zamanı geldikçe bir bir çıkarmış valizinden. Böylece Geleneksel Anadolu tiyatrosu, Anadolu'nun ince mizahi, Avrupa'da da yetişmiş insanımızın imdadına. İşte bu yüzden Anadolu insanının kıvraklığı, halk ozanlarının burukluğu vardır, Mehmet Daş'ın sözlerinde. İsabetli ve yerinde konuşur Mehmet Daş.

Atalar öğüt verir: Göçmensin göçtüğünü bil. Göç geri dönmez iyi bil.

Yurt bil göçtüğün yeri. Temelini derin kaz. Ağaç dik, toprağı derin sür.

Tohumu iyi savur. Göçtüğün yeri tanı, eğreti yasama, yerleş.

Halk ozanlarının diliyle konuşmayı sever Mehmet Daş.

Kimi zaman Kazak Abdal'in kimi zaman da Pir Sultan'ın dörtlüklerinden güç alır. Başka bir şehirde, bir başka oyunda, Dadaloğlu'nun diliyle seslenir seyircisine. Adeta göçün ağıdını yakmaktadır. Göçün sonunda ödenen bedeli. Göçün diyetini anlatır sahnede. Seyirci, göçü ve göçün içindeki yaşamını hazmeder biraz ve Mehmet Daş'tan güç alarak buradaki yaşama bir parça daha tutunur.

Mehmet Daş turnelerinde 500 kereden fazla buluşmuş seyircisiyle. Hesaba vurulursa, aşağı yukarı 200 bin kilometre eder. Yani dünyanın etrafını bir kaç kez dolaşmış. Büyük mesafe katetmişler. Peki 8 yıl boyunca, bir almanla bir türkün kafası arasında ne kadar mesafede yol katettiler? Bilinmez...

10 yıldır, Almanya'daki yaşamımızı anlatan Mehmet Daş'ın, uyum anlayışı rengarenktir. Giyimi ve dekorunda olduğu gibi değişik çözümleri, renkli fikirleri vardır her zaman.

Siyah beyaz bir alanda süregelen Entegrasyon tartışmasına, rengarenk görüşlerle yaklaşır Mehmet Daş. Renkli kıyafetini giyip de tesbihini eline aldımıydı, biz-

lerin dilinin ucuna gelip de söyleyemediğimiz ne varsa, bir bir dökülür Mehmet Daş'ın ağzından.

Özellikle birinci kuşağın Alman makamlarındaki, Almanlar karşısındaki temsilcisidir o.

Seyirci gülerken, bir taraftan da kafasında karmaşık olan sorunları bir bir düzene koyar, olayları kavramaya baslar. Karışıklığı kavramaya başladıkça da aslında sorunun ne kadar basit olduğunu farkeder ve bunun için ayrıca güler.

Daş Aile'si Almanya'daki yaşama sahip çıkmaya çalışır. Almanya'da karanlık saydıkları yaşamında, seyircinin elinde, bir fenerdir Mehmet Daş. Görünmezi görünür kılar, yanlış hesapları altüst eder. Alman makamlarında, birinci kuşağın neferidir, korkularının yersiz olduğunu hissettirir ona. Bu yüzden üzerindeki renkli kıyafet, Anadolu kökenli insan için bir çeşit "süpermen kıyafeti"dir.

45 yıl boyunca, Avrupa'da yaşayan 4 milyon türkün, içinde biriktirdikleri, o renkli kıyafetin içinde dile geliverir bir bir.

Kırmızı, küçük koltuk her oyunda sahnenin merkezidir. Önemli şeyler hep onun üzerinde söylenmektedir. Her şey o koltukta kayıtlıdır adeta.

Belki de bu yüzden bütün seyirciler peşindedir o koltuğun.

Aşıkların sazı gibidir Mehmet Daş'ın koltuğu. Mehmet Daş sağa sola çekiştirip koltuğa kurulduktan sonra, demli çayını eline aldı mıydı, bir bir anlatmaya başlar olanı biteni. Ve bir halk ozanı gibi koltuğuyla diyar diyar gezmektedir Avrupa'yı.

Her gittiği yerden topladığı yeni malzemesini, bir güzel yoğunduktan sonra, başka bir yerde tekrar kurar dekorunu, sağa sola çekiştirip koltuğunun akordunu yaptıktan sonra yine söze başlar. Tükenmek bilmez malzemesi. Hem Avrupa'da edindikleri hem de Sivas'tan getirdikleri. Sonuna kadar kullandığı malzemesinin içine, bir tutam da Avrupa rengi karıştırmaktan da korkmaz Mehmet Daş. Avrupalıdır çünkü biraz.

Her konuda uzlaşmaya hazırdır Mehmet Daş. Bam teline dokunulmadığı sürece üzerine düşeni yapmaya hazırdır. Nerde duracağını, ne zaman, kaç adım atacağını da bilir her zaman. Hayata bir bakışı vardır kendince, durduğu yer sağlamdır. Görüp anladıklarını, Almanya ya gelirken beraberinde, zulasında getirdiği atasözle-

rinden, deyişlerden, destanlardan, masallardan, türkülerden süzmüştür. Anadolu'nun sağduyusuyla bakar Avrupa ya.

Bu yüzden dilinin kemiği yoktur Mehmet Daş'ın. Söyleyeceğini dosdoğru söyler.

Kıyafeti, tesbihi ve bıyığıyla olduğu gibidir. Buyum ben, gizli saklım yok, içim dışım bir der Almanya. Sen ister Türk de bana, ister göçmen, ister Alman.

Ne sayarsan say... Yani ne Brüksel'dekiler kadar yo-kuşa sürer işleri.

Ne de Merkel kadar da karışıktr aklı.

Zaman zaman ipin ucunu kaçırırsa Mehmet Daş, bu kez Fikriye yetişir imdadına. Hizaya getirir Mehmet Daş'ı. Hem Mehmet Daş'a hem de seyirciye sezdirmeden. Tipik Anadolu kadınıdır Fikriye. "He, he!..." der Mehmet Daş'a ama, evde hep Fikriye'nin sözü geçer. Çocuklarının Türklüğe çok abanmasına temkinlidir biraz. Almanlığa da biraz yer kalsın ister. Ama Alman tarafının abartılmasına da gelemmez. Çocuklarının orta karar bir şekilde her iki tarafın da tadını çıkarmasını ister. Yani orta hararete bir alman vatandaşlığıdır onun savunduğu. Toptan reddedenlerden değildir Almanya'daki yaşamı.

"Leitkultur"la da derdi yoktur. Sahte gündeme pabuç bırakmaz. Sokaktaki sıradan insan konuşmaktadır sahnede. Seyircinin dilinin varmadığını, itiraf etmeye yanaşmadığını, dümdüz söyler Mehmet Daş. Daş ailesi benimsemiştir Almanya'daki yaşamını, Avrupa'daki yaşamın düzenini ve rahatlığını gönül rahatlığıyla dile getirir. Ödenen bedelleri de pas geçmeden.

Kimsenin hakkını yemez Daş, ama hakkının yenilmesinden de hoşlanmaz. İsteddiği gerçekleşmezse dünyanın sonu değildir. Daralırsa eğer, Anadolu usulü, ince mizahına sarılıverir hemen.

İlk gelenlerden bu yana, sıkıntılarla dolu, tam yarım asırlık göç hikayesi.

Uzun sıkıntılı bir uçak yolculuğu. Geline nokta bir uçak kazası sonrası gibi.

AB ye üyelik, çifte vatandaşlık, entegrasyon.... v.s Kazadan arta kalan enkaz.

Mehmet Daş 8 yıldır entegrasyon kazasının sebeplerini anlatıyor.

Yarım asırlık göç tarihinin kara kutusudur Mehmet Daş.

Oyundan Düşünceye / Oynayarak Öğrenmek

Nihat BOZKURT

“Sayın bayanlar baylar merhaba/ Sayın olmayan bayanlar ve baylar sizlere de merhaba/
Bindiği dalı kesenler/ Öksürüğü göre esenler/ Çabuk kırılıp küsenler/
Kendi yağlarıyla kavruyanlar/ El kapılarına sivrulanlar, merhaba/
Merhaba bal börek/ Merhaba zehir zemberek./ Konuşurken mangalda kül bırakmayanlar/
Halka talkım verip kendileri salkım yutanlar/ Dönme dolaplar çarkı felekler/
Sayın dönek, bay fırlıdak/ ileriler geriler Hepinize merhaba.../
Merhaba özgürlük yolunda yaralanıp yitenler/ Merhaba bu yolda dökülüp bitenler/
Merhaba söylenmemiş en güzel söz/ Merhaba güzel Yarınlar.”

Bir tiyatro sanatçısının dinleyenlerini selamlaması, böyle daha uygun olur düşünceyle, Aziz Nesin’den bir alıntıyla sizleri selamlıyorum.

İnsan önce gördüğünü, duyduğunu tanıdığı sonra düşlerini yaratmıştır. Düşüncelerini ve duygularını anlatabilmek için önce harekete, sonra sese ve geliştiğe de söze bas vurdu insan. Kendi insanlığını ispatlayabilmek amacıyla söze, davranışa, inanca (büyüye) ne kadar gereksinme duymuşsa insan; güzelliği ve düşünceyi belli bir amaca, kendi kişiliğiyle yöneltme güdüsünü kullanmaya da o kadar önem vermiştir. Bundan şiir doğmuştur, yontu biçimlenmiştir, resim çizgilerine (renklere), müzik ölçülerine, dans ritmine kavuşmuştur.

Ve TİYATRO bütün bunların özümsemesiyle var olmuştur. Yani tiyatro bütün sanatsal becerilerin bileşimidir diyebiliriz çekinmeden. İnsanlar, ilkellerden günümüze, deneylerden üretilen bir kimle bilimi oluşturmuşlardır. Bilimsel edinimlerin kuşaktan kuşağa aktarılması dizgesel bir EĞİTİMLE gerçekleşebilir ancak.

İnsanın, insanlaş(tırıl)masında sanat eğitiminin çok önemli rolü vardır. Sanat eğitimi deneysel bir davranıştır. Deneyim öğretimi kolaylaştırdığı gibi, bireyin öğrenme durumuna etkin bir biçimde katılımıyla yaratıcı düşüncenin gelişimine de yardımcı olur.

Güzel sanatlar eğitiminin eğitim bütünlüğü içindeki yeri üç nokta da toplanabilir :

a. Düşünmeyi öğrenme; b. Kişilik gelişmesi; c. Bireye yaratıcılık yollarının açılması.

Bunlar bir zincirin halkaları gibi iç içe girerler, bir birlerini bütünlerler.

Yukarıdaki üç noktayı açarsak :

a) Güzel sanatlar eğitimi bireye gözlem olanağı verir. Görsel düşünme, görme, duyma ve düşünme edimlerinin bileşimiyle oluşur, kolay öğrenmeyi sağlar. Güzel sanatlar eğitimi alan birey, çevresindeki nesnelere yola çıkarak, onları aşarak dış dünya ile iç dünya arasındaki apayrı ilişkileri kurabilir.

b) Güzel sanatlar eğitiminde öğrenme deneyler içinde oluşur. Daha çok deneme, değerlendirme ve yargı, yorum gücünü oluşturur. Bu yaratıcı bir eylem-

dir. Denemenin içinde yorum vardır. Yorum ile düşünceleri görselleştirme çabaları, kişiliği ve yaratıcı gücü geliştirir. Bireyi yaratıcı düşünceye yönlendiren etmen, deneme sürecindeki etkileşimidir.

c) Güzel sanatlar eğitimi, duyguların, algıların eğitimidir. İnsanın algılama yeteneği doğuştan değildir, öğrenilir. Görsellik oluşturmak, görüntücü okumak, okuma- yazma nasıl öğrenilirse öyle öğrenilir. Algılamada ayırt etme işlemi vardır. Gözlem yapma, algılama, düşünme, deneme, gerçekleştirme süreçlerini yaşayan kişi yaşantı varsılığına ulaşır. Duyguları eğitilmemiş birey çevresinde olup bitene karşı duyarsız kalır, ilişkileri kopuk ve yüzeyseldir.

Duyguların eğitimi insan bilincinin, zekasının ve yargı yeteneğinin temelini oluşturur.

d) Güzel sanatlar eğitimi bireyin kişilik gelişimine de katkıda bulunur. Kişilik gelişmesi her insanın kendi eğilimlerine, yeteneklerine göre yetişmesi, yaşamda karşılaşacağı yeni koşullara göre izleyeceği yolu kendisinin seçmesi demektir.

Oyun çıkarırken, oynarken, oynayarak yaparken yukarıda kısaca aktardığım nitelik ve özellikleri bünyesinde toplayan yaratıcı kişilik; öğrenmenin, üretmenin tadına vararak dili de öğreniyor, başka şeyleri de öğreniyor, hem de coşkuyla, severek...

Şimdi baştaki selamlama sahnesinden yola çıkarak uygulamaya değinelim.

Selamlamada önümüze insan manzaraları serilmektedir. Birini ele alalım. Örneğin “El kapılarına sivrulanlar”: Bu insanlar neden el kapılarındalar? Ülkelindeki hangi ekonomik, politik ve başka koşullar onları el kapılarına savurdu? Hangi koşullarda geldiler, getirildiler? Neler yaşadılar, yaşıyorlar? Mevcut durumları nedir? El kesesinden mevlit okutur gibi dağıtılan “insan hakları”(!) ve “demokratik haklar”la (!) araları nasıldır? vb. vb. Sorular, bir tiyatro uygulaması -üretim- sırasında önce sahnede kilerce, sonra sahnede kiler ve izleyenle birlikte defalarca sorgulanır. Sorular soruları getirir, her yeni cevap için araştırmak, öğrenmek ihtiyacı doğar. Her doğum yeni bir hayattır, hayat akıp gitmektedir.

Yeni gereksinimler, onların karşılanması, sürekli devinim. Tiyatro bu devinim içinde kendini yenilemek zorundadır, çünkü tiyatro bir yaşam biçimidir.

Tiyatro dünyayı yorumlama biçimidir.

Bir başka örnek. Tuncer Gücenoğlu’nun “KADINCIKLAR” oyununun sahnelenmesi sırasında; genelev de çalışan-satılan- kadınların giysilerinin kısalığı üzerine; çarşıda satılan elmaların üzerinin örtülerek mi, yoksa silinip parlatılarak mı satılıyor olmasından, devletin bir genelev patronuna “vergi rekortmenliği ödülü” vermesine kadar geniş bir yelpazede üç saat boyunca tartışılmıştır. Tartışanlar oyunu kotaranlar ve provayı izleyenlerdir.

Oynadığımız bütün oyunlar yer elverişli olduğu sürece, daha önceden izleyenler haberdar edilerek, oyun bitiminde izleyenlerle tartışılarak adeta tekrar bir daha oynanmıştır.

Tabi ki bu tartışmalar ana dilimizde yapılmaktadır. Konuşanlar doğal olarak dillerini geliştiriyorlar.

Tiyatro bir dilin düzgün ve anlaşılır kullandığı, konuşulduğu bir yerdir. Sahnede konuşan kendisini anlaşılır kılabilmesi için düzgün, ölçülü, vurgulu, etkili, anlaşılır bir konuşmayı gerçekleştirmek zorundadır. Böyle bir konuşmayı duyan insan, o dilin melodik yüzüyle etkilenip, o dili sevecek, kendi de düzgün konuşabilme gayreti içine girecek, okuyacak, öğrenecektir...

Sahne gerçekliği ile hayatın gerçekliğini anlatmaya çalışan tiyatronun dil öğrenimindeki işlevi: Bizim dışımızda zaten varolan doğanın dönüşümüne, gelişimine olumlu etki yapabilmektir; bu dönüşümü insanlar aracılığıyla hızlandırmaktır. Çünkü “Tiyatro dünyayı değil, onu değiştirecek olan insanı değiştirir. İnsanla İNSAN yaratır” tiyatro.

Yasaları evrenseldir. Değiştirir, gelişir, başkalaşır. Düşünceyi bir gökyüzü olarak kullanır, akıl suyudur onun, toplumlar toprağı...

Düşüncesi, akli, toplumu olmayan tiyatro yok olur. Ya da hiç var olmaz.

Bu yüzden tiyatro bir doğadır.

Tiyatro bir bilimdir.

Hem öyle bir bilim ki; tüm bilimleri kullanır kendi güzelliği ve anlamı için. Çünkü tüm bilimler İNSAN’a yöneliktir.

Onun yücelmesini ister, geleceğine dönüktür. Demek ki insanı okumak gerekir. Öğrenmek ise, bilimin kitaplarından, deneylerinden, araştırmalarından geçer.

Tiyatro okumak, öğrenmek, denemek zorundadır. İNSAN’ı tüm yönleriyle, değerleriyle, zayıflıklarıyla, kandırılmışlıklarıyla... Bir laboratuvar gibi... Bu yüzden tiyatro bir bilimdir.

Böylece tiyatro sanatının bilgilendirici, aydınlatıcı, dünya görüşü bakımından devindirici bir İSLEVE sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Tiyatro, görevini işlevselliği ile olduğu kadar, sanatsallığı ile de yerine getirmiştir. Gerçeği öğrenmekle elde edilen bilgi birikimi, güzelden alınan tadın heyecansal etkisi el ele vermiş insanı güçlendirmiştir.

Tiyatro bilimdir. Bilim taraf tutar. (dünyanın “öküzün boynuzları üstünde” olmadığını, bilim ispat ve tespit etmiş ve safını belirlemiştir) Bilim insanı, bilinçli insanda taraf tutmak zorundadır. Tepki doğal, içgüdüselidir. Duyarlık insana aittir. BİLİNÇ, sorumluluk ve duyarlıktır. Ötesi hayvana ve ota aittir. Tarafsızlık, gönüllü çürümedir, kimliksizliktir.

İnsan az, çok fark edendir. Fark eden ve ama kendini erteleyen insan, kaybolmanın güvenli sarhoşluğu içinde, sürüye katılır. Sonuçta güdülmeye layıktır. Aşağılık duygusuna kapılmak için hiç bir neden yok. Eğer bilime, bilgiye, sağlıklı düşünceye, kısaca bilinçli insana ve bilimsel dürüstlüğe saygımız varsa, başarmak olsa olsa bizim yazgımız olur.

Sözlerimi Augusto Boal’in 27 Mart 2009 “Dünya Tiyatro Günü” için yazdığı bildiriden bir bölümle bitiriyorum.

“Olayları incelediğimizde bütün toplumlarda, etnik gruplarda, sosyal sınıflarda ve kastlarda ezen ve ezilen insanları görürüz; gördüğümüz adletsiz ve zalim bir dünyadır. Başka bir dünya yaratmak zorundayız, çünkü bunun mümkün olduğunu biliyoruz. Kendi yaşamamızda ya da sahnede oynayarak bu başka dünyayı var etmekse bizim ellerimizde. Başlayacak gösteriye katılın ve dostlarınızla eve döndüğünüzde kendi oyunlarınızı oynayın, gözünüzün hiç görmediğine dönüp bir bakın; apaçık olana. Tiyatro sadece özel bir etkinlik değil, bir yaşam biçimidir. Hepimiz oyuncuları; yurttaş olmak bir toplumda yaşamak değil, o toplumu değiştirmektir.”

Not: Bu çalışmada ürünlerinden yararlandığım, Oben Güney, Özdemir Nutku, Nazan İpşiroğlu, Zehra İpşiroğlu, Hatice Bengisu, Mine Ergen ve Prof. Dr. Ayşegül Yüksel’e teşekkür ederim.

Lerzis-i Hayal

Wolfgang RIEMANN

Aşk-ı Memnu 1898 yılında önce İstanbul'da yayınlanan bir edebiyat dergisinde tefrika edildi. Ardından roman 1900 yılında kitap olarak da yayınlandı. Her iki yayın da o dönemde Türkçede kullanılan Arap harfleriyle basılmıştı. Yazar Halit Ziya Uşaklıgil Edebiyat-ı Cedide akımının bir üyesiydi. Bu edebiyat akımının yazarları "L'art pour l'art" düsturuna bağlıydılar. Kullandıkları dille ve pek çok Arapça ve Farsça kökenli kelime içeren kelime dağarcıklarıyla, öncelikli olarak zarif ve özgün olmayı amaçlıyorlardı. Türkçede pek az bilinen kelimeleri metinlerine serpiştirmeye eğilim duyuyorlardı. Diğer taraftan gündelik kavramlar da kullanıyorlardı, ancak bilinen anlamlarıyla değil, çok daha nadir rastlanan anlamlarıyla.

Bu durum, bir çevirmen olarak benden özel bir dikkat bekliyordu. Çalışmam sırasında, uygun sözlüklerde bulamadığım kelimelerle karşılaştım. Düşünülebiyecek tüm yazım biçimlerini denediğim yoğun taramalara rağmen bu kavramları bulmayı başaramadığım bazı durumlarda, bir hileyle hedefe ulaşabildim: Aradığım

kelimenin Arap harfleriyle Farsça imla kurallarına göre nasıl yazılacağını düşünüyordum. Buna Farsçaya uygun bir seslendirmeyi de eklediğimde, kelimeyi bazen Farsça bir sözlükte bulabiliyordum. Bizzat saptadığım bir Arapça kökten hareketle Arapça sözlüklerde yaptığım taramalar da zaman zaman başarılı sonuçlar verdi.

Yazarın çok sık başvurduğu üslup araçlarından biri, bileşik kelime (*Kompositum*) kullanımı, yani birbirine iyelik takısıyla bitleştirilmiş iki kavramın bağlanmasıdır. Çoğu zaman bu bileşik kelimelerin her iki bileşeni de benzer ya da aynı anlamı taşır. Bu türden bileşik kelimelerin, aynı gramer kurgusuna sahip bir başka kavram çiftine bağlanması da oldukça sık görülür. Üst üste yığılan bu dilsel yapılar ayrıca bir dizi süsleyici sıfat ve - isimlerden birine bağlanan - idyomatik fiillerle tamamlanır (bir isim, bir fiille bağlantılı halde bir eylemi betimler, örneğin 'Bakım yapmak', 'Teselli vermek' gibi). Cümleleri Almancada anlaşılabilir kılmak için, çoğunlukla birbirine maharetle bağlanmış isimlerden birini sıfatlaştırmak zorunda kaldım. Burada aklıma Halit Ziya Uşaklıgil'in sıklıkla kullandığı "lerzis-i hayal" (yaklaşık olarak: hayal titreşimi) ifadesi geliyor. Bu ifadeyi biraz önce açıkladığım anlamda "schemenhaftes Schattenbild" (hayali silüet) ya da "verschwommene Fantasievorstellung" (bulanık hayal) (ya da benzeri çeşitlemelerle) karşıladım. Farsça ve Arapçadan alınmış bu kavram çiftindeki dilsel zarafet ve farklılığı Almanca olarak vermek mümkün değildir, eğer cümleye yalnızca belirli bir tını güzelliği katmak dışında bir işlev taşımayan, sözgelimi Fransızca bir kavramsal tamlamayı kabul etmezsek.

Burada Uşaklıgil'in üslubuna öykünerek kurgulanmış bir örnek cümle, eğer temkinli bir yaklaşımla

müdahale etmiş ve cümlelere Alman okuru için kabul edilebilir bir biçim vermiş olmasaydım, yazarın yukarıda değindiğim dilsel özelliklerinin çeviride nasıl görüneceği hakkında bir fikir verebilir: "Sahildeki görkemli villanın (*Almancada yalı kelimesi olmadığı için böyle çevirmeyi tercih ettim, çn.*) bahçesindeki titreşen gölgelerin arasına gizlenmiş, büyülmüş müstemilatın yakınlarında, yaklaşan baharın taze soluğundan fişkıran çiçeklerin baştan çıkarıcı kokusunun tadını çıkardı."

Halit Ziya Uşaklıgil romanında sıklıkla uzun cümleler kullanır. Bu cümlelerde öznenin yanı sıra öznenin bağımsız, -i ya da -e halindeki ortaçlar veya sıfatfiillerle oluşturulmuş pek çok yancümlere yer verilir, ki bunlar da havai fişekler gibi art arda patlayan sıfatlar ve diğer eklentilerle bütünlendir. Ve cümlenin sonunda bunları, daha çok biçimsel nedenlerle sözdizimsel bir parantez işlevi gören tek bir nihai fiil izler. Böyle kurulmuş cümle yapıları yerine göre rahatlıkla yarım kitap sayfasını kapsayabilir.

Bu taşkın cümle yapıları çoğunlukla dramatik bir biçimde yükselen duygusal izlenimleri betimler. Sözgelimi karakterlerin iç çatışmaları hava koşullarının anlatımı fonunda sahnelenir: Bulut dağları yükselir, seller boşanır, öfkeli gökgürültüleriyle kopan fırtınalar gökyüzünü karartır. Bu manzaralar tıpkı bir tiyatro sahnesi gibi, bir dekor, bir tiyatro efekti gibi kullanılır? Bu sırada betimlemeler her yancümlerde dramının bir üst basamağına tırmanır, zirve yolundaki öykünün gerilimi durmaksızın artar.

Ama yazar bu denli dramatik olmayan anlatımlarında, sözgelimi güneş vurmuş bir bahçeyi betimlerken ya da yalnızca bir roman karakterinin mutlu olduğunu belirtmek üzere de sözünü ettiğim kapsamlı cümle yapılarına baş vurur. Bu teknik yardımıyla mesafeli, kesintisiz bir tür çağılı elde

edilir, çünkü akış öznenin bağımsız ortaçlar ya da sıfatfiiller tarafından sağlanır. Her yancümler, kapsamlı bir senaryonun içinde hafif dokunuşlarla oluşturulmuş bir resmin parçasıdır. Yazarın asla yere temas etmeden kelime malzemesinin ve cümle yapısının üzerinde - nihai bir fiil koyarak sanki kontrpuantal bir tavırla sona erdirebileceği - bu ağırlıksız salınım ve hayalgücüyle dolu her süsleme, zarif ifadelerin tadına sınırsızca varma ve okura yalnızca duygusal düzlemde seslenme olanağı tanır.

Bir çevirmen olarak benim için bu cümle yapıları büyük bir meydan okumaydı, çünkü zincirinden boşalmışçasına üst üste yığılan bu cümle parçacıklarını Alman okura dayata-mazdım. Cümleleri böldüm ve böyle kısmi cümleleri tamamlayabileceğim, ancak özgün metinde yer almayan uygun fiiller bulmak zorunda kaldım. Sonuçta özgün metindeki cümle çoğu zaman ancak tek bir nihai fiil, hatta sıklıkla yalnızca bir yardımcı fiil içeriyordu. Buna rağmen bir ölçüde kesintisiz bir gerilimi koruyabilmek için, izleyen cümleleri çoğu zaman bir önceki cümle ve nesnel durumla yakın ilişki içinde bulunan bağlaçlarla başlattım.

Uzun bir cümle yapısı içinde yer alan tüm yancümlerin aynı örneği izlediği -sözgelimi zincirleme sıfat tamlamalarında- ve girift yancümler biçimlerinin söz konusu olmadığı durumlarda, Almanca çevirinin okurları bunu görece zorlanmadan izleyebilecekleri için, yapıyı bölme yoluna çoğunlukla gitmedim.

Burada yalnızca Uşaklıgil metinini çevirirken karşılaştığım özel durumlara değinmek istiyorum. Çevirmenin, özellikle de Türkçeden çeviri yapan bir çevirmenin, üstesinden gelmek zorunda olduğu pek çok başka güçlük bu nedenle bu yazının konusu olmadı.

Çev. Cemal Ener

Bir Almanca Çeviri Deneyimi

